

PETER OF IRELAND'S COMMENTARY ON ARISTOTLE'S PERI HERMENEIAS.

Karen Elisabeth Dalgaard

Introduction.

Since Pelzer (1922) first described the commentary on Aristotle's *Peri Hermeneias* in ms. Vat. lat. 5988 ascribed to Petrus de Hibernia (Peter of Ireland), no other manuscript of this text has been found. Consequently the present edition of the introduction to the commentary and the two *lectiones* explaining *Peri Hermeneias* chapter 2 (about the noun) and chapter 3 (about the verb) is based only on this manuscript.

I. The Ms.

Ms. Vat. lat. 5988 consists of 108 folios of approximately 323 mm x 244 mm; these folios are parchment bound, green on the sides and white on the back. The coat of arms of pope Urban VIII (1623-1644) is printed in gold on the front and back of the cover.

The 108 folios are preceded by one and followed by two parchment folios turned upside down, the last two counted as ff. 109-110. These are probably remnants of an earlier binding, and are as well physically as regarding the contents not of the same origin as ff. 1-108.

The ms. consists of two originally separate manuscripts:

α = ff. 1-62, containing anonymous commentaries on Aristotle's philosophy of nature and *De Causis*, written by several contemporary scribes on rather homogeneous parchment.

β = ff. 63-108, containing (β_1 , ff. 63-81) Peter of Ireland's commentary on Porphyry's *Isagoge*; (β_2 , ff. 82-108) a commentary on Aristotle's *Peri Hermeneias* by the same author. Both commentaries are written by one scribe, who is not identical with any of the scribes in α . The parchment is homogeneous but different from the parchment used in α .

α and β are not connected materially, that is in the parchment, but have been bound together to one manuscript in the Vatican sometime between 1627, when the inventory of the Vatican described it as "sine tegmine", and 1644, the last year of Urban VIII's reign.

The manuscript has not been catalogued yet. However, the manuscript itself provides four, and the Latin inventory of the Vatican one provisional specification of the contents. These specifications are in their chronological order as follows:

- 1) On f. 108vb the scribe concludes his text by writing: "Finiuntur hic glosule libri Peryerminias, quas composuit Magister Petrus de Ybernia."
- 2) At the bottom of f. 110v (now turned upside down) a 14. or 15th century hand writes: "Magistri Petri de Ybernia scriptum super Porphyrium et Peryermeneias."
- 3) On the top of f. 63r a 15th or 16th century hand writes about the contents of β : "Scriptum super Porphyrium et Periermenias magistri Petri de Ybernia, conventus fratrum minorum de Bononia."
- 4) On the top of f. 1r the same hand as in 3) specifies the contents of the whole of ms. α : "Notae super librum De Vegetabilibus et Plantis, De Morte et Vita, et reminiscencia De Sensu et Sensato, et librum De Causis, et De Spiritu et Anima, De Somno et Vigilia, conventus fratrum minorum de Bononia F."
- 5) In the Latin inventory of the Vatican, Tom. VI from 1627 (Odier (1973) pp. 77sq. + 106sq.), A. Ranaldi writes about 5988: "Commentaria sive notae super librum Aristotelis De Vegetabilibus et Plantis, De Morte et Vita etc. Sine nomine auctoris. "Tria ut ait Empedocles...". Petrus de Hibernia super Porphyrium et Peri Hermeneias. "Sicut dicit Philosophus...". Ex pergamento sine tegmine c. s. A. m. in foliis.

I have by turning over the folios of the ms. found the full contents to be:

(ff. 1-62 are anonymous.)

α :	ff. 1-20ra:	Notae super librum De Vegetabilibus et Plantis.		
	ff. 21ra-21va:	-	-	De Visu.
	ff. 22-24rb:	-	-	De Morte et Vita.
	ff. 24rv-29ra:	-	-	De Spiritu.
	ff. 29rb-33ra:	-	-	De Anima.
	ff. 34-41va:	-	-	De Sensu et Sensato.

- ff. 41va-47rb: Notae super librum De Somno et Vigilia.
 ff. 48-60: - - De Causis.
 ff. 61: Tabula.
 β1: ff. 63ra-81va: Glosulae super Porphyrium Petri de Hibernia.
 β2: ff. 82ra-108vb: - - librum Aristotelis Peri Hermeneias
 Petri de Hibernia.

The handwriting of β is an even Gothic minuscule, which seems to be contemporary to the hands of α; it indicates that these folios have been written in the last half-part of the 13th century in Italy.

In β2 there is beside the scribe one rubricator and four or more hands writing marginal or interlineary notes; of these hands one is from the 14th century, the rest from the 15th or 16th centuries.

The ms. has no pecia-marks. β seems to have been executed by a professional scribe without knowledge of or interest in the contents of the text. The handwriting is uniform and legible and uses abbreviations moderately; but scribal errors - including many omissions - have seriously distorted the text.

II. The Tradition of the Ms.

For the tradition of β we have no sources until the beginning of the 16th century. Fabio Vigili's catalogue of Biblioteca Conv. S. Francesco in Bologna written in the first decades of this century reports a manuscript whose contents are described as: "Petri de Hibernia expositio in Peri Hermeneias" (Laurent (1943) p. 119). This item is identified as β2 by Laurent ((1943) I. c.).

β1 is not mentioned in this catalogue, presumably because the ms. β at this point had only one specification of the contents, and that was the scribe's final remark on f. 108vb (see 1 above). Specifications 2 and 3 (see above) show that in the beginning of the 16. century β was owned by the Franciscan convent in Bologna as one manuscript.

We have an earlier catalogue of this library dating from September 6, 1421 (edited in Laurent (1943)). But apparently this catalogue only seldom ascribes manuscripts to any author, and so β may well have been in this convent already by then.

The Bologna library gradually scattered (Laurent (1943) p. XXXIV), and β together with α ended up in the Franciscan convent Sancti Apostoli

in Rome. At the bottom of f. 1 we have a note attesting to this ownership: "5988. Ex conventu SS. Apostolorum Urbis." This note was probably made as the Vatican got α and β as one manuscript from the Sancti Apostoli library, i. e. sometime after the middle of the 16th century when the transfer from Bologna to Rome took place, and before 1627 when the 108 folios are counted as one manuscript, number 5988 in the Latin inventory that A. Ranaldi produced for the Vatican this year.

Both palaeography, then, and the documented history of the ms. Vat. lat. 5988 point to the conclusion that no part of the ms. has ever been outside the Italian peninsula.

The number of intermediaries between the first manuscript of Peter of Ireland's commentary on Aristotle's *Peri Hermeneias* and the copy in Vat. lat. 5988 cannot be established unless further copies of the text are found. Anyhow, although the handwriting places our copy about 1250-1300 so that for chronological reasons it might be the author's or reportator's autograph, this is definitely not so. The ms. is packed with errors caused by transmission by copying: Erroneous analyses of abbreviations, for instance 'omne' for 'esse', 'ad' for 'aliquid' or vice versa, lots of dittographies and omissions by homoioteleuton. The scribe seems to have had difficulties reading his only model ms., as he has left some blank spaces in the text where he could not read his model.

III. The Author.

The five ascriptions of the *Peri Hermeneias* commentary to Peter of Ireland enumerated above are certainly dependent on each other chronologically backwards, i. e. they all go back to the scribe's final remark on f. 108. But besides, we have in the text one indication that the author's name was Peter. To explain a point concerning *casus nominis* (see the edition p. 29) the writer chooses the example "Petri", "Petro" and "Petrus". But we have only the scribe's word that the author was a Peter from Ireland.

Other texts have been attributed to Peter of Ireland beside the two logical commentaries in ms. Vat. lat. 5988. Lohr ((1972) pp. 354-6.) mentions a commentary on Aristotle's *De Longitudine et Brevitate Vitae et De Morte et Vita* in ms. Vat. lat. 825; the Vatican inventory, however, ascribes it to either Petrus de Hibernia or Petrus de Alvernia. Further-

more, a commentary on Aristotle's *Analytica Posteriora* and another on his *Sophistici Elenchi* are ascribed to Peter of Ireland in ms. Firenze BLaur. St. Croce Plut. XII. Sin. 3. These are not, it seems, by Peter of Ireland or at least not by our Peter of Ireland. For a discussion of the authorship see Ebbesen ((1977) pp. XLVIII-LIX). One *quaestio* of the *Posteriora* commentary has been published in Ebbesen & Pinborg ((1970) pp. 17-22). The whole of the *Elenchi* commentary has been edited by Ebbesen (1977).

Besides Aristotelian commentaries a *determinatio* concerning philosophy of nature in Cod. Amplon. Fol. 335 is ascribed to Peter of Ireland. This *determinatio* answers the question "Utrum membra essent facta propter operationes vel operationes essent facta propter membra", and has been edited by Baeumker (1920), who established Peter's authorship of the *determinatio*. The text gives a date and a place for Peter, as it is supposed to have been held in Naples before king Manfred of Sicily, who reigned 1258-66.

The biographical treatises on Thomas Aquinas's life written 1310-20 tell us that Peter of Ireland taught the young Aquinas the *artes liberales* at the university of Naples about 1239-44. Yet, they do not agree which subjects Peter taught; Petrus Calo (ed. Prümmer (1911) p. 20) says that Peter of Ireland taught logic as well as philosophy of nature ("Nam cum Martinum praeceptorem in grammatica brevi excederet, traditus est magistro Petro Ybernico, qui in logicalibus et naturalibus eum instruxit."), but the older biography by Guillelmus Thocco (ed. Prümmer (1924) p. 70) gives only the philosophy of nature to Peter ("...et sub magistro Martino in grammaticalibus et logicalibus et magistro Petro de Hibernia in naturalibus edocetur...").

The texts attributable to Peter of Ireland combined with the information from the Aquinas biographies give a coherent picture of the person Peter of Ireland, who according to Baeumker (1920), Martin Grabmann (1920 and 1936) and Crowe (1956, 1963 and 1969) taught in Naples about 1240 and about 1260 held a *determinatio* for king Manfred here; the *determinatio* is handed down as a *reportatum* which characterizes Peter: "Sed determinavit magister Petrus de Ybernia, gemma magistrorum et laurea morum". We only meet Peter in Naples but he probably taught elsewhere too, as the university of Naples was closed 1253-58 and the studium generale transferred to Salerno. Rossi (1750) makes further suggestions as to Peter's connections with the university of Naples and to the identity of Peter of Ire-

land. Denifle ((1885) pp. 456-7) and Rashdall ((1936²) II, p. 23 note 1) refute these suggestions.

Pelzer (1922) and Grabmann (1936) who have studied the method of commenting on Aristotle, both attribute the commentary on *Peri Hermeneias* in ms. Vat. lat. 5988 to this Peter of Ireland, whose career they place about the middle of the 13. century in Italy.

IV. The Commentary.

Peter of Ireland's commentary on *Peri Hermeneias* is a *lectio-commentary*, i. e. Aristotle's text is divided into *lectiones*, which is probably what could be commented on during one oral lesson. The text of each *lectio* is discussed according to a scheme, which is the same in all Peter's *lectiones*:

- 1) *Lemma*. The first words of the text which the *lectio* discusses.
- 2) *Sententia in generali*. The main purpose and contents of the text of this *lectio*.
- 3) *Ordo et divisio textus*. The text of the *lectio* is analyzed and subdivided and its place in the whole book is explained.
- 4) *Sententia in speciali*. The contents of the subdivisions of the text are explained according to *divisio textus*.
- 5) *Quaestiones*.

The specifications of contents in the ms. describe Peter's commentary as "glosulae" or "scriptum super Periermenias", but Peter himself describes the parts of his commentary as *lectiones*. This kind of commentary and scheme of lecture is generally used in the middle of the 13th century.

The commentary consists of an introduction and a commentary on Aristotle's text in 28 *lectiones*; the *lectiones* are of very different length, from 2 to 8 columns, and consequently do not directly reflect 28 oral lessons.

This edition gives about one seventh of the whole commentary on the *Peri Hermeneias*, viz. the introduction and two of the 28 *lectiones*.

The introduction to the commentary, the only part which is not formed as a *lectio*, is a *Divisio philosophiae*. As models for this Peter has used

two earlier divisions of philosophy: Gundissalinus' *De Divisione Philosophiae*, whom he imitates scrupulously, and Avicenna's division of philosophy from his logic (*Opera Philosophica*, Venice (1508), *Logyca* ff. 2-12), from whom Peter gets some examples and phrases.

Baeumker (1920) and Grabmann (1920 and 1936) suggest that Peter of Ireland as a teacher directed Thomas Aquinas towards Averroism. There is as far as I can see, nothing in this commentary compared with Thomas Aquinas' commentary on the *De Interpretatione* from 1269-72 that shows any direct inspiration, whether Averroistic or not, from Peter to Thomas. Peter and Thomas belonged to the same 13th century tradition of commenting on Aristotle, and so their commentaries are in many ways alike; but this commentary gives no substantial support to Baeumker's and Grabmann's thesis nor does it disprove it. Furthermore the commentary neither supports nor contradicts the thesis that the author is identical with Thomas Aquinas' teacher of the artes liberales in Naples.

The quotations occurring in this commentary show that the author knew large parts of the newly translated Aristotle texts and the Arabic commentaries in translation. In the parts of the commentary edited here, there are quotations of Aristotle's *Categories*, *De Anima*, *Physica*, *Metaphysica*, *De Sensu et Sensato* and furthermore of the authorities on logic and grammar: Porphyry, Boethius and Priscian; medieval authorities are represented by Avicenna (and Algazel on f. 91v).

Peter quotes the Latin *Peri Hermeneias* from Boethius' translation, and there is no sign that he knew Moerbeke's translation from 1268.

The terminology of the commentary indicates that Peter was not familiar with the *modi significandi*, and the text may thus be placed earlier than this tradition, that is around the middle of the 13th century. The contents of the commentary support the date which the form of the commentary, the quotations and the terminology give. Peter's views as expressed here coincide with those of other commentators on the *Peri Hermeneias* from around 1250. In form, terminology and contents Peter's commentary is closest to Robert Kilwardby's from the late 1230's (see Lewry (1978)). Peter's discussions and arguments are much like those found in Nicolaus of Paris' *Syncategoremata* from 1240-1250 (see Braakhuis (1979) for an edition and discussion of this); like Kilwardby they both discuss the problem of infinitisation of the noun, and Peter and Nicolaus treat the problems concerning connotations of existence of the verb 'est'.

Thomas Aquinas' views in his commentary on the *Peri Hermeneias* from 1269-72 are similar to Peter's, but the commentary is formally and terminologically different from Peter's.

V. The Edition.

As the text of ms. Vat.lat. 5988 is quite corrupt, I have had to correct it frequently to make some sense of it. The apparatus notes all these corrections.

<***> indicate that I think there must be a lacuna in the text.

+...+ are placed around parts of the text that do not make any sense in the context.

[...] indicate deletion of a full word or words in the text.

<...> show addition of full words.

Dittographies have been corrected and noted in the apparatus only, not in the text.

The apparatus starts from the edition. The note 'omne: esse' thus means that the ms. reads 'esse', which I correct to 'omne'. Italics in the apparatus are my comments, everything else in the apparatus is what the edition or the ms. read. Italics in the text are quotations from Aristotle's *Peri Hermeneias*.

Medieval spellings in the ms. have been replaced with classical ones.

The bibliography gives all the works on Peter of Ireland that I have found, plus all books and articles cited in the introduction and the notes.

VI. The Bibliography.

- Avicenna: *Opera Philosophica*. Venice 1508, reprinted Louvain 1961.
- Baeumker, C. (1920): "Petrus de Hibernia. Der Jugendlehrer des Thomas von Aquino und seine Disputation vor König Manfred." *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Philos.-philolog. und hist. Klasse*. Heft 8.
- Braakhuis, H. A. G. (1979): *De 13de eeuwse tractaten over syncategorematische termen*. 2 vols. Diss. Leiden.
- Crowe, M. B. (1956): "Peter of Ireland. Teacher of S. Thomas Aquinas." *Studies. An Irish Quarterly Review of Letters, Philosophy and Science*. 45: 443-456.
- (1963): "Peter of Ireland's Approach to Metaphysics." *Miscellanea Medievalia* 2: 154-60. Berlin.
- (1969): "Peter of Ireland. Aquinas' Teacher of the Artes Liberales." *Arts Libéraux et Philosophie au Moyen-Âge. Actes du Quatrième Congrès International de Philosophie Médiévale, Université de Montréal, Canada, 27 août - 2 septembre 1967.*: 619-26. Montreal-Paris.

- Denifle, P. H. (1885): *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*. Berlin.
- Ebbesen, Sten & Pinborg, Jan (1970): "Studies in the Logical Writings Attributed to Boethius de Dacia." *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 3. Copenhagen.
- Ebbesen, Sten (1977): *Incertorum Auctorum Quaestiones super Sophisticos Elenchos*. Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi VII. Copenhagen.
- Grabmann, Martin (1920): "Thomas von Aquin und Petrus von Hibernia." *Philosophisches Jahrbuch* 33: 347-62. (= "Magister Petrus von Hibernia, der Jugendlehrer des Heiligen Thomas von Aquin. Seine Disputation vor König Manfred und seine Aristoteles-Kommentare." (Revised edition.) *Mittelalterliches Geistesleben* I: 249-65. München 1926.)
- (1936): "Kaiser Friedrich II und seine Verhältnis zur Aristotelischen und Arabischen Philosophie." *Mittelalterliches Geistesleben* II: 102-137. München.
- Guillelmus Thocco: *Hystoria Beati Thomae*. Fontes Vitae S. Thomae Aquinatis. Fasc. II. ed. Prümmer, D. Saint Maxime 1924.
- Isaac, J. (1953): *Le Peri Hermeneias en Occident de Boèce a Saint Thomas*. Paris.
- Laurent, M.-H. (1943): *Fabio Vigili et les Bibliothèques de Bologne*. Studi e Testi 105. Città del Vaticano.
- Lewry, Patrick Osmund (1978): *Robert Kilwardby's Writings on the Logica Vetus Studied with Regard to their Teaching and Method*. Diss. University of Oxford.
- Lohr, Charles H. (1967-74): "Medieval Latin Aristotle Commentaries." *Traditio* 23-30. New York.
- Odier, Jeanne B. (1973): *La Bibliothèque Vaticane de Sixte IV à Pie XI*. Studi e Testi 272. Città del Vaticano.
- Pelzer, Auguste (1922): "Le Cours inédits d'Albert le Grand sur le Moral a Nicomaque recueilli et redigé par Saint Thoams d'Aquin." *Revue Neoscholastique de Philosophie* 23: 333-361.
- Petrus Calo: *Vita S. Thomae Aquinatis*. Fontes Vitae S. Thomae Aquinatis. Fasc. I. ed. Prümmer, D. Toulouse 1911.
- Rashdall, Hastings (1936, 2. edition): *The Universities of Europe in the Middle Ages* I-III. Oxford.
- Rossi, Bernhard (1750): *Dissertationes Criticae et Apologeticae*. (Reprinted in *S. Thomae Aquinatis Opera Omnia iussu impensaue Leonis XIII*. Tom. I. Rome 1882.)
- Weisheipl, James A. (1974): *Friar Thomas d'Aquino*. New York.

GLOSULAE IN LIBRUM ARISTOTELIS PERI HERMENEIAS MAGISTRI PETRI
DE HIBERNIA.

Prooemium (ff. 82ra-va).

Philosophia est cognitio veritatis omnium rerum et secundum quod
possibile est [naturam] homini comprehendere. Unde quaedam pars huius est
contemplatio veritatis omnium rerum, quae non sunt ex parte nostra, et
ista dicitur theórica, altera est contemplatio omnium rerum, quae sunt
5 ex opere nostro, et ista dicitur practica. Utraque ergo pars philosophiae
scilicet tam theórica quam practica est scientia. Sed una est scientia,
quae dat cognitionem summarum rerum veritatis secundum se non conferendae
ad opus, altera est dans cognitionem summarum rerum veritatis prout sunt
ad opus. Unde theóricae finis est veritas, practicae autem opus. Res autem,
10 quae sunt praeter operationem nostram, sunt dupliciter: Aut enim sunt pos-
sibiles permisceri materiae, aut non sunt possibiles, sicut deus et angeli.
Possibiles permisceri sunt aut <ita> quod impossibile est eas aliter esse
vel intelligi nulla permiscione prout sunt humanitas, asinitas et similia,
aut possibiles sunt non permisceri secundum esse, quamvis accidat eis per-
15 misceri, sicut sunt unitas et multitudo, causa et prius et posterius, de
quibus Metaphysicus considerat. Ista enim possunt esse sine materia, et
accidit eis, quod permiscerentur cum materia. Inveniuntur enim in essentiis
separatis, et contingit quod inveniuntur in materia. Dicitur enim "ignis
unus" et "homo unus", et dicuntur "multi homines". Tertio modo possunt
20 intelligi res, quae de necessitate secundum esse sunt permistae materiae
et cum motu, tamen secundum considerationem nostram sunt separatae, et
secundum hoc theóricae sunt tres partes: Una scilicet quae est contempla-
tio veritatis rerum quae <et secundum considerationem et> secundum esse
sunt separatae. Secunda quae est contemplatio rerum, quae secundum esse

2 naturam *delevi*. 2 homini: habentium (*Avicenna: Logica, f. 2ra: ...*
"*Intentio philosophiae est comprehendere veritatem omnium rerum quantum*
possibile est homini comprehendere."). 2 huius: habere. 6 theo-
rica ... practica: theoricam ... practicam. 10-11 possibiles: possi-
bile. 12 ita *supplevi*. 12 impossibile: impossibiles.
15 causa et: causata. 18 inveniuntur: inveniatur. 21 tamen: tan-
tum. 23 et secundum considerationem *supplevi*.

solum sunt separatae. Tertia quae est de rebus, quae nec secundum esse nec secundum considerationem sunt separatae sed semper permistae, et hoc est quod habetur in II Physicae,¹⁾ quod triplex est negotium: Unum scilicet de immobilibus, alterum de mobilibus et incorruptibilibus, tertium
 5 de mobilibus corruptibilibus. Ex hiis patet, quod quaedam sunt, quae possunt esse de consideratione cuiuslibet partis theoriae, sicut sunt unitas, multitudo etc.

Practica similiter dividitur tripliciter, scilicet in illam, quae dat cognitionem summarum <rerum> secundum quas rectificatur homo circa
 10 opus commune, et ista pars dicitur civilis. Secunda est, quae dat cognitionem summarum <rerum> per quas rectificatur homo sive dirigitur circa opus familiare, et ista dicitur dispensativa sive oeconomica. Tertia quae dat cognitionem summarum rerum veritatis, per quas rectificatur homo quantum ad ea, quae pertinent ad vitae suae honestates, et ista a quibusdam vocatur moralis, a quibusdam monestica. Etenim quae sunt in istis
 15 partibus probantur veritate philosophiae et auctoritate legum.

Ex hiis videtur, quod logica non sit aliqua pars philosophiae, quia nec theoria nec practica nec potest dici pars alicuius illarum. Et propter hoc dicimus, quod res possunt considerari in se, scilicet secundum
 20 quod sunt in suis singularibus extra animam, et possunt considerari ut natae sunt habere esse in intellectu; et secundum quod considerantur hoc ultimo modo habent sua accidentia propria, sub quibus deveniunt in cognitionem animae et natae sunt de incognito facere cognitum; et sunt ista subiectio, praedicatio, substantialitas, accidentalitas et proportionalitas, et huiusmodi et secundum istum modum habent res propriam speculationem secundum quod sic habent propria accidentia, quibus natae sunt
 25 notum in potentia facere notum in actu, et hoc modo potest dici logica pars philosophiae et potest dici instrumentum philosophiae secundum quod per ipsam de incognito natum est fieri cognitum.

5 ex: et. 5 quae: quod. 9 rerum *supplevi*. 11 rerum *supplevi*.
 11 dirigitur: dirigi. 13 cognitionem: cognitione. 16 probantur:
 probatur. 22-23 cognitionem: cognitione. 24-25 proportionalitas,
 et: proportionabilitas etc. 26 quibus natae: natae quibus. 27 logica: logicam.

1) Arist. Phys. II 198a29-31.

Cognitum enim potest intelligi dupliciter: Aut dicitur cognitum, cuius intellectus est cognitus, sicut cum intentio intellectiva nominis apprehenditur per nomen sine vero et falso, ut intellectus huius nominis 'homo', aut intentio intellectiva per orationem sine vero et falso ut intellectus huius 'fac ignem'. Alio modo dicitur cognitum, quando cum intellectu habetur credulitas de re; et dicitur haberi credulitas cum intellectu haberi consensus de esse rei, ut "homo est albus". Ex hoc patet, quod omnis credulitas est cum intellectu, unde omnis intellectus est cum credulitate. Intellectus ergo deservit credulitati ministrando ei componere intellectus, //82rb etiam intellectus simplices. Non enim est possibile credulitatem esse sine compositione, sicut nec est possibile veritatem vel falsitatem <esse> sine compositione. Sicut notum dicitur dupliciter, scilicet et ignotum; aut dicitur ignotum, cuius intellectus est ignotus, aut credulitas est ignota. Ignotum autem quid non potest fieri notum nisi per prius notum, intellectus ergo incognitus non ducitur in actuale cognitionem nisi per cognita. Illa autem praecognita, quibus intellectus de incognito ducitur in actuale cognitionem, non habent communem intentionem, sed unum dicitur definitio, alterum dicitur descriptio, aliud dicitur signum, aliud syllogismus, aliud exemplum, aliud verbum.

Illud autem, quod notificat credulitas, nomen commune habet et dicitur ratio, unde dicitur ratio argumentum rei dubiae faciens fidem. Ratio autem dicitur multipliciter: Quaedam enim ratio est inductio, quaedam syllogismus, quaedam enthymema, et quaedam facit credulitatem sine formidine et necessitate verificationis, quaedam credulitatem cum formidine, quaedam facit phantasticum habitum, quaedam facit verisimilitudinem, quaedam illud idem quod facit verisimilitudo, nec tamen est verisimilitudo nec fides.

Sciendum ergo quod ex uno intellectu non movetur animus in credulitatem, cum unus intellectus non ponat essentiam aliquam esse vel non

2 cum: est. 6 intellectu habetur: intelligi habere. 6-7 haberi ..
 ..haberi: habere ... habere. 10 intellectus (1): intellectum.
 10 possibile: possibiles 11 esse: omne. 12 esse supplevi.
 14 credulitas: credulittis (?). 14 nisi: ut. 16 autem: in.
 17 habent: habet. 18 alterum: altera. 18 descriptio: disceptio.
 18-19 + 22-23: cfr. Avicenna: Logica f. 2va "Unum enim eorum est diffinitio, et aliud descriptio, et aliud exemplum, et aliud quod est signum, et aliud est nomen"..... "Ratio alia est syllogismus, et alia inductio, et alia similitudo et alia aliud". 27 & post nec expunxit.
 28 movetur: movere. 29 ponat: ponatur

esse in sua dispositione vel in se, sicut dicitur "homo est albus". Istud ergo quod facit intellectum, sive intellectus sit solus sive intellectus cum credulitate, appellatur interpretatio. Per nomina et verba, quae sunt interpretationes simplices, cognoscuntur intellectus. Per interpretatio-
 5 nes compositas acquiritur credulitas alicuius differentiae; aliqua credulitas enim superest cum sensu in re, sed si istud dubitetur, non <potest> certificari [non] per rationem et intentionem absolute dictam; non enim sunt impositae ad hoc, sed per enuntiationem absolute dictam habetur intellectus cum vero et falso, et ille intellectus aliquando est cum sensu
 10 intellectus in rebus, aliquando videtur. Interpretatio ergo potest dici illud, quod facit intellectum notum, sive intellectus sit cum vero et falso sive sine vero et falso. [a]

Dicitur ergo liber iste Peri Hermeneias sive liber Interpretationis, et quamvis dicatur De Interpretatione, non est intentio de qualibet, sed
 15 de illa qua speculamur verum a falso et de illa qua interpretamur intellectum simplicem, qui est pars intellectus compositi, quo distinguitur verum a falso. Unde de nomine et verbo, quae sunt interpretationes simplicium intellectuum, et de affirmatione et negatione, quae sunt species enuntiationis, qua speculamur verum et falsum, <patet> quod intendendum
 20 est per se hic. Ex hiis patet differentia inter voces de quibus est intentio in Praedicamentis et hic. Ibi enim est intentio de vocibus in quantum significant et in quantum non significant nisi ea, quibus imposita sunt ad significandum; haec autem sunt res, et sicut ibi est intentio de vocibus ut significant res et sic ibi de X vocibus X genera rerum significantibus.
 25 Hic autem intentio est de interpretationibus, id est de vocibus quibus interpretamur sive exponimus intellectus nostros de rebus significatis conceptos et ut conceptos, et propter hoc non est interpretatio proprie sive non debet dici proprie interpretatio "homo est asinus", quia non exponitur intellectus proferentibus ipsam, ut est conceptus a re. Nul-

1 in se bis. 1 istud: istum. 3 appellatur: apponitur.
 5 acquiritur vel sim.: quae dicitur. 6 potest *supplevi*. 7 non *delevi*.
 8 sunt impositae: nisi positas. 10 rebus: rerum.
 10 Interpretatio: interpredicatum. 12 a *delevi*. 15 speculamur: speculari.
 16 qui: quae. 16 compositi: composita. 16 distinguitur: designatur vel consignificatur.
 19 patet *supplevi*.
 26-7 significatis: significantur. 29 exponitur intellectus vel exponit intellectum: exponit intellectus.

lus enim concipit istum intellectum de se, nisi sit asinus (nisi forte foret fatuus), unde non est proprie interpretatio† nisi rectitudo et per viam rectitudinis et non per viam interpretationis †.

Iste liber dividitur in duas partes scilicet in primam partem prooemiale et tractatum; et patet ordo, quia prius est notificatio in universalis quam in particulari de re. In parte enim prooemiali semper universaliter determinatur de quibus est intentio, in tractatu vero particulariter. Tractatus dividitur in duas partes, in quarum prima notificat quiditatem et essentiam interpretationis absolute. In secunda determinat de proprietatibus interpretationis //82va qua interpretamur verum et falsum. De proprietatibus dico quibus possibile est dividere verum a falso et hoc primo in enuntiatione simplici, quae non habet aliquid additum ad subiectum vel ad praedicatum vel compositionem distrahens ipsam a prima veritate vel a prima unitate. Consequenter autem determinat de ista interpretatione sub proprietatibus eiusdem in quantum aut habet aliquid additum vel ad subiectum vel ad praedicatum vel ad compositionem distrahens ipsam a prima veritate vel a prima unitate sua, et illud facit in secunda distinctione; et sic patet quomodo secunda distinctio sequitur primam, quia scientia quae est cum appositione debet sequi illam quae est sine appositione. Patet ergo de quo subiecto est principaliter ista scientia, quia de interpretatione qua speculamur verum a falso. Quia intellectus qui est cum vero et falso, de necessitate est compositus; et quod est compositum ex multis habet multa una; igitur necesse est determinare de interpretationibus interpretantibus illa multa una in eadem scientia. Istae autem interpretationes sunt nomen et verbum, et sic necesse est determinare de nomine et verbo.

(.....)

2 rectitudo: retendo.

3 rectitudinis: rectudinis. 4-5 primam

partem prooemiale: prima parte prooemiale. 11 dico bis. 12 aliquid: ad. 15 aliquid: ad. 24 interpretantibus: interpretationibus.

Lectio de nomine (ff. 85va-87ra).

Nomen est vox etc. Postquam determinavit de principiis ex quibus instituitur quaelibet interpretatio sive sit simplex sive composita, hic incipit ostendere quomodo constituuntur interpretationes simplices per illa, et primo ostendit quomodo constituitur nomen, et quia nomen est
 5 nota eius ut de quo enuntiatur aliquid, et verbum semper eius nota est quod dicitur de altero; propter hoc ordinantur partes <sic>.

Dividitur ista pars in duas partes principales, in quarum prima intendit notificare nomen per definitionem. In secunda parte, quae incipit ibi *non homo vero etc.*, ostendit quod cum quaedam sint nomina, quibus
 10 convenit definitio praedicta, non tamen debent dici simpliciter nomina. Et ad removendum obiectiones sciendum quod tantum habet unumquodque de specie quantum de operatione. Unde cum nomen infinitum et casus nominis non habeant simpliciter nominis operationem, non debent dici simpliciter nomina. Sicut ergo id quod est secundum quid, naturaliter sequitur id
 15 quod est simpliciter, ita secunda pars sequitur primam.

Prima pars subdividitur in duas partes, in quarum prima ponit definitionem nominis. In secunda, quae incipit ibi *in nomine enim quod est 'equiferus'*, incipit exponere particulas positas in definitione, et patet ordo. Et illa pars secunda, quae est de expositione particularum, dividitur
 20 in duas partes, in quarum prima exponit ultimam particulam. In secunda parte, quae incipit ibi *secundum placitum vero*, exponit alteram particulam, quae praecedit in definitione, et hoc est quia praecedit in resolvendo.

Secunda pars principalis, quae incipit ibi *non homo vero* subdividitur in duas partes, in quarum prima ostendit <nomen> infinitum non esse simpli-
 25 citer nomen. In secunda parte, quae incipit ibi *Catonis autem <vel> Catoni*, ostendit quod obliquus nominis non est simpliciter nomen. Et quia magis tangit operationem nominis nomen infinitum quam casus nominis, et hoc patet quia ex ipso et verbo potest fieri enuntiatio perfecta, sed ex casu nominis et verbo non, [et] ideo ordinantur partes sic.

30 Quantum ad primam partem procedit sic: Concludit ex principiis positae integram definitionem nominis et dicit *nomen est vox significativa etc.*

6 sic *supplevi*. 7 partes: partet. 7 principales: principaliter.
 12 casus: communes. 13 non debent: nondum patet. 19 dividitur:
 dicitur. 22 definitione: definitionem. 22 hoc vel haec *ms.*
 24 nomen *supplevi*. 24 esse: est. 25 vel *supplevi*. 27 quam:
 qui. 29 et *delevi*.

Posita definitione exponit alteram particulam, scilicet istam *cuius nulla pars est significativa separata etc.* Et est ratiocinatio sua sumpta a loco a maiori et est talis, quia si ei cui magis videtur inesse [et] non inest aliquid, neque ei cui minus; sed magis videtur quod pars nominis compositi, ut huius nominis 'equiferus', significet aliquid separata; sed huius pars non significat aliquid, quia aliquid significat in oratione quae est 'equus ferus'; ergo neque aliud. Et quia aliquis posset dicere, quod est ex toto similitudo inter partes nominis compositi et inter partes nominis simplicis, vult ostendere ibi *at vero <non> quemadmodum etc.*, quod non est ex toto similitudo, quia in simplicibus pars nullo modo mo- //85vb -vet ad credendum quod aliquid significat, et hoc est quod dicit ibi *in hiis autem vult* quod <***>, id est vultus est significandi ut in eo quod est 'equiferus' sed nullius separati, et ponit exemplum in eo quod est 'equiferus'.

Secundum placitum vero. Hic exponit aliam particulam, scilicet istam *nomen est vox significativa secundum placitum.* Est medium ad hoc ostendendum illud *quoniam nominum nihil est naturaliter, sed quando fit nota etc.*, et est ratiocinatio talis: Quorumcumque nihil est naturaliter, sed tunc est solum quando fit nota, de necessitate est ad placitum; sed nominum nihil est naturaliter, sed tunc est unumquodque nominum quando fit nota; ergo, quia nihil est nominum ante quam fiat nota, est ad placitum. Et hoc ostendit ibi *nam designant et illiterati soni*, supple "naturaliter", *ut illiterati soni ferarum, quorum nihil est nomen.* Naturaliter significant illiterati soni ferarum et nihil nominum significant; ergo soni significantes naturaliter non sunt nomina, neque nomina sunt soni naturaliter significantes; et sic terminantur duae primae partes lectionis.

Quantum ad secundam partem procedit sic: Dicit quod nomen infinitum quod est 'non homo' non est nomen neque est ei positum nomen, id est quod illud oportet appellari, et oportet quod contineatur sub nomine: Non enim est verbum, cum non consignificat tempus, neque participium propter eandem causam, neque est pronomen, cum non significat per demonstrationem vel

2-3 loco a: loca. 3 ei:ea. 3 et deleui. 4-5 compositi: compositis. 6 aliquid (2): ad. 7 quod: qui. 9 non supplevi.
 12 post quod fort. lacuna. 17 quando: quoniam. 18-20 tunc ... tunc: esse ...esse. 23 illiterati: illiterata. 23 significant: significat. 24 soni: sono. 28 post id est duae fere litterae erasae et lac. fere IV litt.; in marg. manu recent.: fuit. 28 quo: quod.
 29 contineatur: contineantur. 30 consignificat: significat.
 30-31 propter eandem causam: oportet eadem causa.

relationem, neque pars indeclinabilis, cum declinatur, neque est oratio, cum non constet ex nomine et verbo, et sic non est perfecta oratio; neque imperfecta, cum negatio cedat in intellectum eundem cum intellectu nominis cui adiungitur, et si non est negatio compositionis verbi, quod ostendetur
 5 in sequentibus, neque est negatio; neque affirmatio, cum omnis affirmatio sit vera vel falsa, nomen <vero> infinitum neque est verum neque falsum. Sit ergo nomen infinitum, id est vocetur nomen infinitum.

Catonis autem vel Catoni. Hic incipit ultima pars lectionis, in qua ostendit, quod obliqui nominis non sunt nomina, sed debent <esse> casus
 10 nominis, quamvis ratio praedicta nominis in aliis, scilicet in casibus nominis et accidentibus a nomine, eadem est. Et quia illud dicere sine ratione videtur, subiungit rationem ibi *sed differunt*, id est, quamvis ratio inveniatur in nomine et in aliis id est in casibus nominis, tamen differunt in hoc quod est 'esse' vel 'erit' vel 'fuit' adiunctum casibus nominis,
 15 neque verum neque falsum est dicens ut 'Catonis <est>' vel 'non est'. Qui enim sic dicit, neque verum neque falsum dicit.

In primis videatur quomodo concluduntur particulae positae in definitione nominis ex principiis positis. Sciendum ergo per hoc quod dixit *sunt ergo ea, quae sunt in voce, notae earum passionum, quae sunt in anima*, possumus concludere quod nomen est vox significativa, et est ratiocinatio.
 20 talis: Quicquid est in voce nota earum passionum, quae sunt in anima, vel eius passionis, <quae> est in anima, est vox significativa. Sed nomen est in voce nota eius passionis, quae est in anima, ergo nomen est vox significativa. Per illud autem quod dicit postea *et quemadmodum nec litterae omnibus eadem sunt sic nec voces*, possumus concludere quod nomen est vox significativa ad placitum, et fit sic ratiocinatio: Quaecumque vox significans non remanet in sua significatione apud omnes, ea est vox significativa ad placitum; et causa huius est quia quod naturale est, semper est; quod vero consuetudinis est sive voluntatis permutatur apud alios.

30 Cuius nulla pars extra significat, ista pars sic concluditur: Quaecumque voces significantes sunt similes intellectui sine compositione vel divisione, earum partes separatae nihil significant, sed nomina ipsa secundum

6 vero *supplevi*.
lineam scriptum.

8 autem: aut.
 15 est

9 esse *supplevi*.

11 et *supra*

17 primis: personalis.

19-20 possumus: possimus.

22 quae *supplevi*.

24 illud: idem.

25 possumus: possimus.

27 ea: ergo.

29 alios:

aliae.

se similia sunt [similia] intellectui sine compositione vel divisione. Ergo partes nominis extra separatae nihil significant.

Sine tempore, ista particula concluditur per hoc, quod nomen non significat esse vel non esse, et est ratiocinatio talis: Omnis vox quae <non> significat esse vel non esse vel simpliciter <vel> secundum tempus, significat sine tempore. Sed <nomen> est vox quae non significat esse vel non esse simpliciter vel secundum tempus. Ergo nomen non significat secundum tempus. Patet ergo, quod haec definitio *nomen est etc.* conclusio est quaedam //86ra demonstrationis, unde dicit *nomen ergo est vox significativa*; et sciendum, sicut dicit Boethius,¹⁾ quod <vox> ponitur ibi genus et ponitur ad excludendum alios sonos, qui non sunt voces, et breviter ad excludendum omnia, quae sunt alia a voce. Haec autem differentia ponitur *significativa* ad excludendum vocem non significativam. *Ad placitum* ad differentiam vocis significativae naturaliter. *Sine tempore* ad differentiam verbi. *Cuius nulla pars est significativa separata* ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatae aliquid significant. [hrisu]

Primo dubitatur propter quid sensibile auditus magis est signum earum passionum, quae sunt in anima, quam sensibile alterius sensus, cum nos deferimus nobiscum sensibilia visus et tactus sicut sensibilia auditus, unde non est solutio quam quidam dicunt, quod istud sensibile deferimus nobiscum, sensibilia aliorum sensuum non. Quaeritur etiam, quare sonus simpliciter non sit interpretatio intellectus et quare magis haec species 'vox' sit interpretatio.

Ad primum dico, quod quia passiones, quae sunt in anima a duobus causantur, scilicet ab anima, per quam sunt unum entium, et a rebus, quarum sunt similitudines. Et propter hoc ea, quae dicuntur esse notae passionum, quae sunt in anima, debent <esse> in parte a rebus et in parte ab anima, et propter hoc sensibile auditus, cum sit tale et maxime vox, quia eius

1 similia *delevi*. 4 non *supplevi*. 5 vel *supplevi*. 6 nomen *supplevi*.
 10 vox *supplevi*. 12 omnia: nomina. 14 significativa: significativa.
 15 significativa: significativam. 16 hrisu *lectionem incertam delevi*.
 17 signum: significativum. 18-19 deferimus: deberemus.
 20 quidam: quaedam. 26 dicuntur: dicunt. 27 esse *supplevi*.
 27 re post ab *expunxit*. 28 auditus: auditum.

1) Boethii In Peri Hermeneias Comm. Ed. Secunda. p. 53 Meiser.

causa est anima imaginativa et concupiscibilis, sicut ostenditur in II De Anima,¹⁾ quod vox est percussio aeris ad vocalem arteriam ab anima, quae est in illis partibus scilicet ab anima imaginativa concupiscibili.† Cum igitur alicuius sensibile non sit in nobis nisi solum est vocis, propter
 5 hoc necessarium est, quod vox sit interpretatio intellectuum et earum passionum, quae sunt in anima. In nobis enim est informare vocem cum volumus, et non informare cum volumus, quod <non> accidit de aliis sensibilibus. Non enim est in nobis principium informandi <***> quod est visus sensibilibus, neque calorem, quod est sensibile tactus, et sic de aliis. Et praeterea dicit Philosophus in libro De Animalibus,²⁾ quod sicut vox ingreditur per
 10 auditum, ita egreditur eadem per os, unde non loquitur aliquis sermonem, quem non audit, et propter hoc qui naturaliter est surdus, naturaliter est mutus. Et propter hoc vox est principium doctrinae et disciplinae, et ex hoc patet, quare per vocem maxime debet fieri interpretatio intellectuum,
 15 et non per sonum simpliciter fit nec per aliud sensibile, et propter hoc dicitur in libro De Sensu et Sensato,³⁾ quod quodlibet nominum non solum est <***> sed inter rem et intellectum. Et propter hoc dicit Avicenna in tractatu Porphyrii,⁴⁾ quod locutio procedit ex cogitatione, et non solum procedit ex cogitatione, immo ipsa cogitatio est ipsa relatio, unde anima
 20 cogitans de rebus est tamquam loquens de illis.

Consequenter quaeritur de eo quod dicit Boethius,⁵⁾ quod vox est in ista definitione pro genere. In communitate enim generis debent esse duae potentiae diversae ad duas differentias oppositas; verbi gratia in communitate animalis quod est genus, sunt potentiae ad duas contrarias differentias. Si enim esset una potentia ad duas differentias oppositas, idem
 25

4 sensibile bis. 4 in *inter lineas scriptum*; fort. manu recent.
 4 est: esse vel causa. 7 informare: formare. 7 non *supplevi*.
 7 aliis: illis. 13 et propter hoc est vox *post* vox *delevi*. 14 fieri: fieri.
 15 nec: conclusio. 15 aliud: alium. 16 non: si.
 17 sed: scilicet. 17 Avicenna: adiuncta. 18 Porphyrii: pro filii.
 20 loquens: loquentis. 24 d *post* duas *expunxit*.

1) Arist. De Anima II 420b27-29.
 2) Arist. De Generatione Animalium 781a26-28.
 3) Arist. De Sensu et Sensato 437a14-15.
 4) Avicennae Logica f. 3rb. (Opera Philos. Venise 1508, Louvain 1961²⁾).
 5) Boethii In Peri Hermeneias Comm. Ed. Secunda. p. 53 Meiser.

animal aliquando esset rationale aliquando irrationale, sicut idem animal probatur esse aliquando sanum aliquando aegrum. Et haec est differentia inter communitatem generis et communitatem materiae, quia in materia est una potentia ad contraria. Sed in communitate vocis eadem est potentia ad
 5 significativum et non significativum; ergo vox est genus respectu suarum differentiarum, sed est ut materia. Eadem enim vox potest esse signum <et non signum>.

Ad hoc dicimus, quod si genus logicum sit forma universalis, tamen natura generis non invenitur semper extra naturam materiae. Unde hoc nomen
 10 'genus', sicut dicitur in VII Metaphysicae,¹⁾ non datur a materia neque a forma semper, et propter hoc vicinatur aliquando natura generis naturae materiae magis quam naturae formae. Sicut possumus videre hoc in genere vocis scilicet in sono, quia diversae percussiones ex sono faciunt
 15 diversas species soni et diversas formas, etsi sonus est sicut materia; eo autem quod sonus non invenitur extra diversos modos sonorum sed substantia- liter invenitur in eis, sicut praedicatum in quid vel praedicabile in quid est genus. Idem ergo nomen potest esse nomen generis et materiae, et ita dicendum de voce; in eo enim, quod vox est substantia nominis et verbi ali-
 20 quarum interpretationum, sic praedicatur in quid de eis et est genus. In quantum autem eadem est potentia ad duo opposita in ipsa, sic est materia; et sic non est inconveniens ponere vocem esse genus sicut dicit Boethius,²⁾ et ponere ipsam eandem esse sicut materia. Non enim vox fit materia ad no-
 25 men sicut lignum ad archam, non enim lignum habet materiam aliquo modo, ut sit praedicabile in quid de archa, sed si praedicetur, praedicatur secundum denominationem ut 'archa est lignea' non lignum, sed sic non est de voce respectu nominis. Non enim denominatio vocis praedicatur de nomine, sed ipsa quiditas et essentia eius.

Et quia obieiebatur quod <in> communitate generis eadem non debet esse potentia ad differentias oppositas, dicimus quod [in] hoc intelligendum
 30 <est de> genere quod est solum forma praeterquam materia; sed tale non est vox, immo vox est ut materia et ut genus, et propter hoc non tenet neque ratio illa in voce.

1 esset: esse. 6-7 et non signum *supplevi*. 12 magis *bis*. 13 diversae: dicit. 13 percussiones: percussione. 16 praedicatum: praedicati. 16 in (2)...in(3): secundum...secundum. 28 in *supplevi*. 29 in *delevi*. 29-30 intelligendum est de genere: intelligendae genere. 30 praeterquam: quam.

1) Arist. Metaphys. 1037b27-1038a8.

2) Boethii In Peri Hermeneias Comm. Ed. Secunda. p. 53 Meiser.

- Obicitur etiam de hoc quod dicit, quod vox est significativa. Dicit enim Porphyrius¹⁾ "differentia semper adest ei, cuius est differentia," sed "significativa" non semper adest ei quam constituit, ergo significativum non debet dici differentia. Item significativum aut sumitur ab actu significandi aut a potentia. Non ab actu, quia actus potentiae non est essentialis speciei. Necesse est ergo, quod omnis differentia sumatur a potentia; ergo haec differentia "significativa" sumitur a potentia significandi; sed tunc istae voces 'buba', 'biltrix' possunt dici nomina, quia sunt voces potentes significare ad *placitum sine tempore*. Solutio huius est per divisionem potentiae. Quaedam enim est absoluta, quaedam adaptatio sive praeparatio, quaedam autem ut perfectio, sicut dicit Avicenna in VI Naturalium.²⁾ Cum autem dicitur "differentia sumitur", neque debet intelligi quod sumitur a potentia absoluta, sed a potentia quae est adaptatio sive praeparatio ad potissimum actum speciei; unde potentia a qua sumitur ista differentia "rationale", requirit ante se virtutem, quae est prima perfectio, quae de necessitate coniungitur actui, nisi sit aliquid prohibens, scilicet compilatio et multitudo humiditatis cerebri vel multitudo motuum, ut in pueris prohibet, ne ratiocinentur; sic dicendum quod differentia "significativa" sumitur a potentia non absoluta, sed ab illa quae est adaptatio, quae procedit ab articulatione, et sic non sequitur quod 'buba' vel 'biltrix' sint potentes voces significare, quia nullam recipiunt inclinationem vel praeparationem ad significandum; et propter hoc patet, quod ista differentia "significativa" semper adest ei, cuius est differentia; dum enim adest adaptatio, semper aderit et potentia significandi.
- 25 Si obicitur de hoc quod dicit ad *placitum*, quare magis dicit ad *placitum* quam "ad voluntatem", cum non significat nisi per impositionem, quae est ad voluntatem. Ad hoc dicendum, quod per hoc quod dicit ad *placitum* removetur, quod non debet esse ex toto impositio nominum casualiter. "Placitum" enim dicit causam in re propter quam inclinatur anima ad rem desi-

2 post differentia: sed significativa expunxit. 4 ab actu: per acta.
 7 haec: huiusmodi. 8 sed: scilicet. 8 tunc: nunc. 11 autem:
 aut. 12 quod: quid. 15 requirit: relinquit (*lectio incerta*); i
 post relinquit expunxit. 17 humiditatis: *lectio incerta*. 17 cere-
 bri: celebri. 17 ut: *lectio incerta*. 19 a potentia non absoluta:
 ad eam non absolutam. 24 et vel a. 28 impositio: imposito.

1) Porphyrii Isagoge 18.13.

2) Avicennae Liber De Anima sive Sextus de Naturalibus V. cap. 6.
 ed. Van Riet. II, pp. 149-150.

deratam, unde dicitur quod aliqua causa debet esse ex parte rei movens ipsam ad imponendum tale nomen et non aliud, et tali rei et non alii; et si non esset sic, scientia impositionis nominum aequaliter pertineret ignorantibus et scientibus, et propter hoc dicitur 'homo', non 'sive'.

5 Et si quis quaerat, quare ponitur in definitione nominis *sine tempore* apud dialecticum magis quam apud //86va grammaticum, dicendum quod logicus considerat quod consideratur secundum speciem magis sicut habetur in libro De Anima.¹⁾ Logicus reddit speciem, physicus vero materiam, et propter hoc logicus ponit privationem temporis in definitione nominis, grammaticus autem quia est sensibile, sicut habetur in Prisciano De Constructione²⁾, "quod paratur singulis dictionibus sensibile i.e. intelligibile, hoc est elementum orationis perfectae" in quantum est sensibile cum hic et nunc. Non ergo debet poni ea privatio temporis in definitione nominis apud grammaticum.

15 Et si quaeratur, quid est *significativum sine tempore*, si est enim aliquid significare sine intellectu temporis, <non> cuilibet nomini convenit ista significatio, quia multa sunt nomina, quae significant cum intellectu temporis sicut 'dies' et 'nox'.

Ad quod dicendum, quod significare sine tempore est non dare intelligere tempus ex consignificatione; dare enim intelligere tempus ex consignificatione est dare intelligere aliquid esse in certo gradu temporis, et hoc solum facit verbum vel participium. Et ex hoc patet, quod significare tempus non est idem quod significare cum tempore, unde bene potest significare tempus et tamen significare sine positione rei in certo gradu temporis.

14 et si quaeratur quare ponitur in definitione nominis "sine tempore" apud dialecticum magis quam apud grammaticum *post grammaticum delevi*; (= ll. 5-6). 16 aliquid: ad. 16 non *supplevi*. 16 cuilibet nomini: cuiuslibet nominis.

1) Arist. De Anima 403b1-2.

2) Prisciani Inst. Gramm. ed. Keil. GL III, p. 108.

De hoc quod ipse dicit, quod nomen est *cuius nulla pars est significativa separata*, bene obicitur, quod illud videtur esse falsum, quia nomen compositum <dividitur> in duas intelligibiles partes prioris sensus capaces. Ergo pars nominis compositi separata aliquid significat. Quid est ergo, quod ipse dicit, quod in nomine 'equiferus' 'ferus' per se nihil significat? <***> Et si pars nominis compositi aliquid significaret, constitueret intellectum per se, et si constitueret intellectum per se, esset nomen et non pars nominis. Constitueret enim intellectum sine dependentia ad intellectum alterius partis, et si hoc, non conferret ad intellectum totius sed principaliter interpretaretur intellectum proprium; cum igitur non sit nomen aliqua pars nominis, nihil significabit per se separata. Et ita cum alio significabit et non per se. Quod obiciebatur, quod compositum ex duabus integris potest dividi in duas intelligibiles partes prioris sensus capaces, concedendum est. Non tamen sequitur propter hoc "ergo sunt duae intelligibiles partes". Potentia enim non ponit actum nisi secundum quid, unde ponit esse secundum quid, et ponit esse <per> consequens.

Consequenter quaeritur de nomine infinito, et utrum quodlibet nomen natum est infinitari vel non, et videtur quod sic, quia negatio infinitans non indiget nisi compositione in qua stet actio negandi. Cum igitur in quolibet nomine compositio sit actus vel qualitatis cum substantia, ergo quodlibet nomen potest infinitari. Propter hoc dicit, quod non consistit negatio infinitans iterum in qualibet compositione qualitatis cum substantia, quia non in compositione qualitatis, quae est modus intelligendi ad substantiam. Impossibile enim est quod per negationem dividatur compositio modorum intelligendi et propter hoc, haec est adeo incongrua "vir non est alba" sicut haec "vir est alba". Et propter hoc non potest infinitari nomen dividuum, ut dicatur 'non omne', neque similiter aliquod signum particulare secundum quod est signum solum. Ergo consistit negatio infinitationis tantum in compositione substantiae, quae est res, cum qualitate, quae est res. Alia autem causa potest esse, quare nomen dividuum non in-

1 post cuius: nomen est cuius *delevi*.

tur quia.

3 dividitur *supplevi*.

constituerit ... constituerit.

16 per *supplevi*.

compositionem.

20 nomine: nomini.

2 bene obicitur, quod: dum dicitur

6-7 constitueret...constitueret:

21 quodlibet: quolibet.

22 iterum *lectio incerta*; ante iterum *fortasse lacuna*.

23 post qualita-

24 tum: quae est modus ad substantiam *delevi*.

27 omne: esse.

30 divi-

duum: individuum.

finitatur, quia ex natura dividuationis vel distributionis fit respectus ad totum quod fit <in>enuntiatione, quia non est //86vb dispositio rei subiectae sed subiecti in quantum est subiectum, et subiectum in quantum subiectum necesse est quod dicat locum ad praedicatum, et sic negatio iungitur cum intellectu <praedicati>. Si igitur sic negatio esset negatio totius et faceret negationem negativam, negatio ergo infinitans indiget compositione rei ad rem, et sic infinitatur iste terminus 'non homo'.

Sed tunc est dubitatio, utrum nomina transcendentia possint infinitari sicut 'unum', 'ens' et 'aliquid', et accipiantur secundum quod convertibilia sunt; et videtur quod non, quia infinitans non solum privat sed ponit indifferenter quicquid est praeter significationem sui finiti. Cum igitur 'non ens' non possit ponere aliquid, quia nihil est extra significationem sui finiti, (nullum enim est extra ens), non igitur potest infinitari, nisi accipiatur ens secundum quod praedicat ens simpliciter et vere ens - sic enim praeter ens ponit esse aliquid, quod non est illud ens, et sic ponit aliquid non ens infinitando. Et illud patet in fortiori ratione, quia negatio infinitans non privat formam a substantia in qua nata est esse, sed privat eam a substantia in qua nullo modo apta nata est esse. Si igitur non est aliquid cui sit apta nata non inesse forma significata per hoc nomen 'ens' et per hoc nomen 'unum', (entitas enim est forma, quae nata est pertransire totum et partes partium et partes), nihil est possibile poni per hoc quod dico 'non ens', cui non convenit forma entis, ergo non potest infinitari. Quod autem per negationem infinitantem removeatur forma <a> substantia, cui nullo modo nata est inesse forma, patet in hoc infinito 'non homo', cum dico "non homo currit". Hoc est sensus: 'Aliquid habens privationem humanitatis, scilicet lignum vel lapis'. Impossibile est ergo infinitari ista nomina transcendentia 'unum' et 'aliquid'. Et ne aliquis propter hoc diceret: verum <est> quod diximus, quod negatio infinitans

2 in *supplevi*.

4-5 iungitur: iungi.

tio (1): necesse.

15 ponit: potest.

21 nihil est possibile: non est impossibile.

23 infinitantem: infinitatem.

23 a *supplevi*.

contra. 28 est *supplevi*.

5 praedicati *supplevi*.

6 faceret: facere.

14-15 sic enim: sicut enim *bis*, -ut *delevi*.

17 formam: formas.

23 post removeatur: substantia *expunxit*.

24 cui: cuius.

24 forma: formatim.

25 currit:

4 dicat: dicant.

5 sic: si.

11-13 finiti ... finiti: in-

19 significata: significativa.

22 forma entis: formatim.

24 forma: formatim.

25 currit:

privat formam, et propter hoc diceretur nomen infinitum privativum, dici-
 mus quod non sequitur, quia negatio infinitans privat non solum inhaeren-
 tiam formae sed aptitudinem inhaerendi, unde 'non homo' <non est homo> ne-
 que potentia neque actu. Et sic patet differentia inter hoc nomen 'non
 5 iustus' et hoc nomen 'iniustus', quia negatio nominis privativi ponit ap-
 titudinem ad formam; unde non potest dici 'lapis iniustus'; convenienter
 tamen dicitur 'non iustus', quia negatio infinitans nullam aptitudinem po-
 nit, et propter hoc nomen infinitum dicitur esse illud quod est praeter
 significationem finiti. Et propter hoc dicit Boethius,¹⁾ quod nomen infini-
 10 tum significat indifferenter omne illud, quod est praeter significationem
 finiti. Ex hoc igitur patet, quod non debet dici nomen simpliciter, quia
 omne nomen determinat; nomen infinitum tollit omnem determinationem, igitur
 nomen infinitum non debet dici nomen: Non enim attingit operationi nominis
 nisi secundum quid, et propter hoc secundum quid dicitur nomen. Tantum enim
 15 habet unumquodque de specie quantum de operatione propter quam est species,
 ut dictum est, et propter hoc convenienter ponit ei nomen Philosophus di-
 cens *sit ergo nomen infinitum*.

Dubitatur etiam de casu nominis, quare non dicitur nomen, cum defini-
 tio nominis conveniat eis, sicut dicit in littera: <Ratio> *autem eiusdem*
 20 *nominis in aliis quidem eadem est*. Si ergo ratio nominis convenit casibus,
 casus ergo sunt nomina, quia cuicumque convenit definitio et definitum.

Contra quod sic potest obici: Omne nomen in eo quod nomen nominat es-
 sentiam cuius est nomen, sed casus nominis non nominat essentiam cuius
 est nomen, quia non designat substantiam secundum habitudinem substantiae,
 25 <***> et respectum unde 'hominis' non nominat hominem sed nominat magis
 possessionem vel alium respectum, unde dicit Priscianus,²⁾ quod omnis ge-
 netivus possessorius vel paternus est, et similiter dativus significat
 commodum vel incommodum. Unde rectus magis nominatur quasi substantivus,

1-2 privativum, dicimus: privamur dici. 3 non est homo *supplevi*.
 5-6 aptitudinem: aptitudine. 7 post non: dicitur *expunxit*. 12 de-
 terminat: determinant. 12 determinationem: denominationem. 13 ope-
 rationi: operationis. 14 dicitur: dici. 15 habet unumquodque: ha-
 betur unumquoque. 15 quam: quid. 19 ratio *supplevi*. 21 cuicum-
 que: cuicum. 25 hominis: nominis. 26 possessionem: passionem.
 28 quasi substantivus: quam substantia.

1) Boethii In Peri Hermeneias Comm. Ed. Secunda. p. 62 Meiser.

2) Prisciani Inst. Gramm. ed. Keil. GL II, p. 185.

unde universaliter omnes obliqui nominum ad aliquid sunt, unde non possumus dicere, quod significant aliquid sed ad aliquid; et omne nomen significant aliquid; ergo non sunt nomina. Iterum qui dicit nomen constituit intellectum et qui audit quiescit; verbi gratia si quaeratur "Quis vocaris?", et respondetur "Petri" vel "Petro" vel casus alius, non certificatur nomen vel res nominata nec quiescit quaerens nec eius intellectus per talem responsionem, sed remanet intellectus in suspenso. Sed si //87ra respondetur "Petrus", satisfit quaerenti et quaestioni, et propter hoc solum nominativus debet dici nomen, et quia casus non nominat substantiam ut substantiam sed ipsam in relatione et ut ad aliquid, propter hoc ex casu nominis et verbi non fit aliquid significans verum vel falsum. Patet ergo quod casus nominis non attingit virtuti nominis, quare non debet dici simpliciter nomen.

Sed videtur dicere falsum, cum dicit 'est' vel 'fuit' vel 'erit' adiunctum cum casu nominis nec verum nec falsum est. Illud videtur esse falsum, [est] <***> quia si dicatur "paenitet me tui", haec est indicativa et significat verum vel falsum et est composita ex verbo et casu nominis; et similiter si dicam "a me legitur vel curritur", haec orationes sunt verae vel falsae et tamen constant ex casu nominis et non ex nomine. Et sciendum ad hoc, quod aliud est de verbis personalibus et impersonalibus, quia verba impersonalia significant actum perfectum, unde res verbi intelligitur in eis ut substantia de qua fit sermo ut "paenitet me tui" id est "paenitentia tui habet me", et "a me legitur" id est "lectio exercitatur a me". In verbis personalibus autem e converso est, quia verba personalia semper sunt notae eius quod dicitur de altero, et significant actum ut apponit solum et non ut supponit. Patet ergo quod si non exprimatur per sermonem suppositum verborum impersonalium, tamen intrinsecus intelligitur in rectitudine, aliter enim asymbama vel parasymbama non reducerentur ad symbama, et quia illud est alterius negotii quam grammaticae, relinquitur ad praesens.

1 universaliter: breviter. 1 aliquid: ad. 2 significant: significarent. 2 omne: esse. 5 respondetur: respondatur. 9 nominativus in marg. manu recent.: nominis ante correct. 11 aliquid: ad. 14 dicere: dicitur. 15 videtur in marg. manu recent.: verum ante correct. 16 est delevi. 18 haec: omnes. 21 intelligitur: intelligi. 23 legitur: legi. 26 exprimatur: exprivatur. 28 reducerentur: reducentur. 29 quam: an quoniam scribendum? grammaticae: grammatica.

Lectio de verbo (ff. 87ra-89ra).

Verbum autem est quod consignificat tempus etc. Post nomen subiungit verbum, et patet ergo ordo eius tractatus.

Dividitur in duas partes, in quarum prima determinat ea, quae sunt appropriata verbo. In secunda parte, quae incipit ibi *ipsa vero secundum se dicta*, removet errorem quae posset sequi ex tractatu nominis et verbi. Et patet ordo, quia ille error est contra veritatem fundatam, quare debet sequi eius determinatio.

Prima pars subdividitur in duas partes, in quarum prima ponit definitionem communiter nominis et verbi sive sit attingens simpliciter virtuti verbi sive non. In secunda parte, quae incipit ibi *non currit vero non laborat etc.*, ostendit quaedam esse, quae continentur sub dicta definitione verbi, quae non attingunt simpliciter verbo, et causa quare non attingunt simpliciter est, quia non faciunt simpliciter opus verbi. Virtus enim est perfici id in quo est, et opus suum bene reddi.

Iterum prima pars subdividitur in duas partes, in quarum prima definit verbum. In secunda parte autem, quae incipit ibi *dico autem*, exponit particulas definitionis, et patet ordo. Dicit ergo quod *verbum est quod consignificat tempus*, id est quod cum principali significatione ponit tempus; et sciendum, quod ista particula ponitur ad differentiam nominis et aliarum vocum, quae non ponunt res suas esse in certo gradu temporis, unde excluduntur omnia alia a voce, et ibi *voces significantes ad placitum*, quae non significant tempus †.

Cuius nulla pars aliquid extra significat excludit orationem sicut prius; pars enim verbi nihil extra, id est sine alia parte verbi non significat, unde etiam partes in collatione ad invicem interpretantur intellectum, qui non est intellectus alicuius partis.

Et est semper eorum, quae de altero praedicantur, nota; et est intelligendum <quod habet> illud ex officio praedicandi et ex significatione

1 consignificat: significat.	1 post: por (?).	3-4 appropriata: op-
propriata.	6 ille: illa.	6 fundatam: fudatam.
attingit.	12 verbo: verbi.	14 quo: qua.
17 particulas: particula.	18 consignificat: significat.	18 reddi: reddit.
18 cum:	18 principali significatione: principalem significationem.	
20 suas: sua in.	20-22 fortasse lacunae ante unde et post tempus.	
21 excluduntur: excluditur.	22 significant: significat.	25 in-
interpretantur: interpretatur.	27 et est: etc.	28 quod habet supple-
vi.	28 praedicandi: praecedendi.	

praedicati. Nulla enim <altera> pars orationis de suo officio habet, ut notet aliquid de altero neque habetur de necessitate ex sua significatione, ut sit nota eius, quod natum est semper dici de altero. Nomen enim aliquando nota est eius, quod dicitur de altero. Sed tamen ex sui natura non habet, ut nota eius sit, quod dicatur de altero, nisi coniungatur cum verbo. Per hoc ergo ostenditur, quod verbum est ut perfectivum enuntiationis, et dicit quod *verbum semper est nota eorum, quae praedicantur de altero*, quia omne verbum significat accidens, quia actum vel passionem, et omne accidens habet de sui natura. // 87rb quod sit in subiecto et quod non sit subiectum, quare verbum de sui natura debet esse nota eorum, quae praedicantur solum. Et per istam particulam voluit excludere participium, quod quamvis significat tempus, et eius nulla pars extra significat, tamen non est nota eius, quod dicitur de altero.

Dico autem etc.; hic exponit particulam ultimam positam in definitione ne dicens quod *verbum est semper nota eorum, quae dicuntur de altero*, ut verbi gratia eorum, quae dicuntur de subiecto, vel eorum, quae sunt in subiecto. Et exponunt istam quidam concordando cum praecedenti lectura, quia cum verbum si sit natum significare accidens. Accidens autem est dupliciter: Commune scilicet, quod natum est dici de pluribus, sicut dicit Porphyrius,¹⁾ et proprium, quod natum est esse in subiecto semper et non dicitur de subiecto; sicut patet in principio Praedicamentorum,²⁾ quod quaedam nata sunt esse in subiecto et dici de subiecto (sicut scientia), quaedam vero esse <in>et non dici de subiecto. Si igitur omne accidens est natum esse in subiecto et dici de subiecto, vel esse in subiecto et non dici de subiecto, et omne verbum est nota accidentis, igitur erit nota eorum accidentium, quae dicuntur de subiecto, vel eorum quae sunt in subiecto; sed ostendit quod ista subtilitas removet veritatem; immo ostenditur, quod hoc quod dicit eorum quae <de> subiecto nota <notat praedicata> substantialia,

1 praedicati: praedicta. 1 altera supplevi. 5 nota eius sit: ascuat (lectio incerta). 5 nisi: non. 8 accidens: actum. 9 habet: habetur. 17 istam: istum. 17 cum: est. 18 cum verbum si sit: fortasse lacunae ante cum et post sit; si: sr (lectio incerta). 23 in supplevi. 26 quae (1) inter lineas manu recent. script. 28 dicit: dico. 28 de et nota praedicata supplevi.

1) Porphyrii Isagoge 13.10-11.

2) Arist. Cat. 1a20sqg.

et hoc quod dicit *in subiecto* notat praedicata accidentaliter, unde verbum est nota eorum quae praedicantur essentialiter et accidentaliter, et ita nota omnis praedicationis, sive praedicetur genus sive definitio sive proprium sive accidens. Non sunt enim plura praedicata, quorum nullum est si-
 5 ne verbo in ratione praedicandi de altero neque habet actum praedicandi. Ratiocinetur sic: Quicquid est nota eorum, quae dicuntur de subiecto vel sunt in subiecto, est semper nota eorum, quae dicuntur de altero. Verbum est tale, ergo *verbum semper est nota eorum etc.*

Non currit vero non laborat. Hic ostendit, quod ista verba cum nega-
 10 tione addita non sunt simpliciter verba; et quia aliquis posset obicere, "tunc definitio verbi non convenit eis", vult ostendere quod sic, non tamen simpliciter. Dicit ergo, quod '*<non> currit*' *consignificat tempus et est semper nota eorum, quae dicuntur de altero*, tamen non debet dici simpliciter verbum; sed *huic differentiae*, id est particulae qua differt a verbo,
 15 *nomen non est positum, sed sit verbum infinitum*; et quare *<non>* debet dici verbum, reddit causam, sed debet dici infinitum verbum, dicens *quoniam similiter est in quolibet quod est et in quolibet quod non est*. Per hoc vult intelligere, quod verbum est ad hoc, ut determinet aliquid, quod dicitur de aliquo; sed '*non currit*' non determinat aliquid, quod dicitur de altero.
 20 Igitur '*non currit*' non est verbum simpliciter. '*Currit*' enim notat cursum de altero, sed '*non currit*' aufert cursum et non ponit determinate aliquid, quod sit in subiecto vel de subiecto. Igitur '*non currit*' non est simpliciter verbum. Si '*non currit*' aufert cursum, et cum hoc poneret aliud, non similiter erit in quolibet *<quod>* est et in quolibet quod non est. Sed si-
 25 militer *<est>* in quolibet *<quod>* est et in quolibet quod non est, quia adeo convenienter dicitur '*chimaera non currit*' de chimaera, quae non subsistit nisi solum in imaginatione, sicut de homine. Verbum enim simpliciter non similiter est in quolibet quod est et in quolibet quod non est. Patet ergo quod infinitum verbum non est simpliciter verbum.

30 *Similiter autem curret etc.* Hic ostendit quod non attingunt virtuti verbi casus verbi, scilicet praeteriti et futuri, dicens *similiter*

1 dicit: dico. 7 quae *inter lineas manu recent.* 12 dicit: dicitur.
 12 non *supplevi.* 12 consignificat: significat. 14 qua: quae.
 15 sit: fit. non *supplevi.* 21 ponit: potest. 24 quod (1) *supplevi.*
 25 est & quod *supplevi.* est et: et est. 26 convenienter: communiter.

'curret' vel 'currebat' non est verbum sed casus verbi. Quia haec ponere sine ratione <esset> inutile, subiungit rationem ibi *differt autem a verbo quoniam verbum simpliciter significat praesens tempus*; praeteritum autem vel futurum significat extra praesens tempus, unde dicit illa vero quod
 5 *complectitur*, illa vero sunt //87va praeteritum et futurum. Verba autem praeteriti temporis vel futuri sunt quae nata sunt complecti praesens tempus. Praesens tempus est, quod complectitur illa, quia eius alia pars est praeteritum, alia est futurum, unde complectitur utrumque.

Ipsa vero verba secundum se dicta nomina sunt; hic removet dubitationes, quae possunt sequi ex praecedentibus, quia cum nomen et verbum habeant diversas definitiones, videtur quod nullo modo convenient, dicit quod non est verum, quia *verba secundum se dicta nomina sunt*, sicut quidam exponunt: Id est similia nominibus secundum quod sunt nomina. Et hoc ostendit, quia verbum secundum se dictum significat aliquid, quod dicit *constituit intellectum et qui audit quiescit*. Et accipit hic verbum, sicut ostenditur consequenter circumscriptis accidentibus id est differentiis, et hoc tangit per hoc quod dicit *ipsa*, quod specificatio est maxime substantiae, sicut habetur in alia scientia. Et illud exponetur postea. Et quia videtur <quod> verbum secundum se dictum esset signum rei esse vel non esse, ut
 20 hoc verbum 'currit', si diceretur per se, significaret cursum esse vel non esse, illud removet dicens *sed si est vel non est nondum significat*, et hoc ostendit. Neque enim signum est esse rei vel non esse, quia magis videtur. Quod hoc verbum 'est' ratione cuius omne verbum est positivum esse vel non esse, ostendit quia *si hoc ipsum 'est' purum dixeris, ipsum quidem*
 25 *nihil est*. Sed illud exponetur postea, et quare ipsum quidem nihil est, reddit causam ibi *consignificat autem quandam compositionem*, et est ratio talis: Quod non contingit intelligere, non contingit esse, immo ipsum nihil est; sed sine compositis non contingit intelligere compositionem significativam per hoc verbum 'est', ergo compositio huius verbi 'est' sine compositis nihil est. Ergo hoc verbum 'est', cum sit compositio extremorum, nihil est; et quod nihil est, nihil potest ponere esse; <ergo 'est'> non est signum esse vel non esse.

2 esset *supplevi*. 4 quod: quae. 5 sunt: et. 5 autem: a.
 6 futuri: futurum. 6 nata sunt: naturaliter. 10 possunt: potest.
 10 post cum: est *expunxit*. 14 quia: quod. 14 quod: quid. 15 accipit: apparet.
 17 specificatio: specificamur. 17 maxime: materiae.
 18 quia videtur: quamvis. 19 quod *supplevi*. 23 positivum: positum.
 26 autem: enim. 28/29 significativam: an significatam *scribendum?*
 31 ponere: componere. 31 ergo est *supplevi*.

Sed si obiciatur de definitione verbi: Cum definitio logicalis debeat esse secundum speciem, sed in definitione, quae est secundum speciem, debet poni genus et differentia. Haec autem definitio *verbum est quod consignificat tempus* caret genere verbi et propriis differentiis eius, genus enim
 5 in definitione est id, quod maxime indicat, quid est res. Differentia enim nisi in quantum est pars definitionis non dicit quid sed quale, ut patet in tractatu Porphyrii.¹⁾ Nulla ergo videtur definitio verbi ista. Et propter hoc dicendum, quod hic definit verbum in quantum habet solum differentiam cum nomine, sic: *Consignificat tempus etc., nota eius, quod dicitur*
 10 *de altero*; verbum enim in quantum interpretatur intellectum in quo quiescit animus auditoris, est magis nomen quam verbum. Et propter hoc haec vox 'currit' in quantum est vox significativa ad placitum, cum interpretatur eundem intellectum quem interpretatur haec vox 'cursus', non debet quantum ad hoc esse <aliud a nomine, sed debet adhuc esse> differentia. Haec non
 15 est nisi quia vox 'currit' consignificat tempus, unde dicit consequenter: '*Cursus*' quidem nomen est, '*currit*' vero verbum. Et reddit causam quare 'currit' est verbum dicens, quia consignificat nunc esse, et hoc iterum ostendit consequenter, cum dicit *verba enim secundum se dicta nomina sunt*; "secundum se" id est non intellecta sub suis consignificationibus. <Verbum enim est> verbum a sua consignificatione et non a sua significatione, quia ex significatione sola est nomen. Non est ergo deminutus, quamvis non pateat in definitione verbi vox *significativa ad placitum*, cum non intendat notificare verbum, nisi in quantum non est nomen. Contingit enim aliqua esse idem in subiecto et habere diversum esse <***> sicut ostensum est
 20 in I Physicae,²⁾ et sic habere diversam rationem ex toto sicut 'homo' et 'homo albus'. Alia enim est de necessitate differentia suscipientis et eius, quod suscipitur. Et sic alia debet esse differentia eius, quod est 'currit', //87vb in quantum nomen et in quantum verbum, cum contingat idem esse nomen et verbum. Quod ergo non convenit verbo per se et primo in
 25 quantum est verbum sed secundum aliud, per illud non licet definiri, sed

8 habet: habetur. 14 aliud a nomine, sed debet adhuc esse *supplevi*.
 19 intellecta: intelligere. 19-20 verbum enim est *supplevi*. 22 pateat: patet. 25 habere: habetur. 30 sed: scilicet.

1) Porphyrii Isagoge 11. 7-11.

2) Arist. Phys. I. 190b17-191a3.

solum debet definiri per illud, quod convenit ei in quantum est verbum.

Hoc autem est consignificare tempus et esse semper nota eius, quod dicitur de altero. Et ex hoc patet, quod melius definit a tempore; quoniam si illa posuisset, significaretur quod verbum nullo modo, — neque secundum se dictum
 5 neque secundum ordinem cum alio— esset nomen; sed cum hoc sit inconueniens, necessarium est quod sit inconueniens ipsum definiri per hoc quod dico vox *significativa ad placitum*.

Et ex hoc patet solutio ad quaesitum, quare non ponit ibi genus. Dico quod ponit illud, quod est proprie et principaliter genus verbi; est

- 10 enim illud, quod consignificat tempus genus, cum dicat essentiam et quidditatem eius in quantum non est nomen. Et hoc quod dico *cuius nulla pars est separata significans*, est specificans differentia, et ultimum complementum eius est illud: *Et est semper nota eorum, quae dicuntur de altero*. Potest tamen dici secundum communiter loquentes, quod per hoc quod dico quod
 15 *consignificat tempus*, datur intelligi vox *significativa ad placitum*, quia consignificare est praeter principalem significationem dare aliquid intelligere. Consignificare enim non potest esse sine significatione principali, ut videtur. Cum contingat ergo [quod] omne id quod est verbum esse verbum et nomen, sed non omne id quod est nomen contingit esse nomen et verbum;
 20 et id quod est "vox significativa ad placitum" non convenit alicui in quantum est nomen et verbum, nisi in ratione qua est nomen; et non necesse est nomen esse nomen et verbum; ergo non necesse est scilicet, quod "vox significativa ad placitum", quod est essentielle nomini in quantum est nomen, conveniat alicui quod potest esse nomen et verbum secundum quod est verbum
 25 nisi secundum accidens; et quod est secundum accidens debet refutari a definitione verbi, quod de necessitate potest esse nomen et verbum. Non ergo est verum quod dicunt communiter loquentes, quod propter hoc exprimitur illud in definitione verbi, quod exprimitur in definitione prioris, scilicet in definitione nominis, quia eadem ratione non debet exprimi illud in
 30 definitione orationis. Et etiam supponunt falsum hoc quod dicunt, quia

3 definit a tempore: definitatem. quoniam: quam. 9 principaliter: principale. 9-10 est enim: etenim. 10 genus: illud. 10-11 quidditatem: quidditatis. 18 quod delevi. 21 qua: quae. 25 nisi: non. 29 exprimi: exprimit.

dicunt quod nomen prius est, nisi dicatur prius secundum quid, sicut dicitur aliquid prius secundum naturam esse secundum materiam et subiectum; si dicatur prius id est communius, falsum est. Illud enim quod est verbum cum potest esse in ratione nominis et verbi, est communioris rationis quam sit
 5 nomen quod non potest <esse> nomen et verbum, sed solum nomen. Et quis est, qui potest pervenire ad completam perceptionem subtilitatis verborum huius rationis scilicet Aristotelis?

Consequenter quaeritur de hoc quod dicit et est *semper nota eorum*, quae dicuntur de altero. Illud videtur esse falsum, quia aliquando nomen
 10 est nota eius, quod dicitur de altero <***> et non omnis. Multa enim nomina sunt notae accidentium, quae dicuntur de altero, sicut nomina sunt notae generum et definitionum et propriorum, quae nata sunt praedicari de altero; et hoc patet, quia verba in quantum verba non praedicantur nisi in quomodo se habet et proprie in quantum verba non praedicantur in quid neque in
 15 quale. Nomina ergo sunt notae plurium, quae nata sunt praedicari de altero quam verba. Et propter hoc respondent, quod non sequitur conversio consequentiae, si semper *verba sunt notae eorum, quae dicuntur de altero*, ergo quaecumque sunt notae eorum, quae dicuntur de altero, sunt verba. Cum enim dico 'homo est animal', 'animal' est nota <eius>, quod praedicatur de
 20 altero, et tamen est nomen. Illud videtur esse falsum per Aristotelem in principio II,¹⁾ ubi dicit 'est' quando tertium adiacens praedicatur; ibi innuit, quod semper hoc verbum 'est' praedicatur, quare † cum ponit in † semper praedicatur, et quando non constat, quod praedicatur sicut cum dico 'homo est', ergo similiter cum praedicatur. Unde cum dico 'homo est
 25 iustus' vel 'homo est animal', esse praedicatur sed non absolute, sed esse tale scilicet esse, quod est animal, vel esse, quod est iustum. Nihil ergo est, quod nota <sit> de officio suo eius quod praedicatur de altero nisi verbum, unde semper et ubicumque est nota eius, quod dicitur de //88ra altero vel per se vel cum determinatione; unde hoc nomen 'animal' quantum
 30 est de se aequaliter natum est subici sicut praedicari. Adeo enim conve-

5 esse *supplevi*. 6 qui: quod. 11 sicut: sed. 13 hoc: ita.
 14-15: in quale: *rquale* (?). 19 eius *supplevi*. 22 semper: super.
 27 sit *supplevi*. 28 quod: quae.

1) Arist. De Interpretatione 19b20.

nienter dicitur 'animal currit' sicut 'homo est animal', quia et duo habet, unum ratione cuius potest esse suppositum, aliud ratione cuius potest esse praedicatum, quia ratione eius quod est substantia subiecta potest subici, sed ratione substantiae subiecti scilicet formae generalis potest
 5 est praedicari, et potentia illa reducitur ad actum per notam dicendi de altero scilicet per hoc verbum '<est>'; quod igitur sit 'animal' praedicabile actu, non est solum hoc a re significata, sed ab inclinatione animae, quae imponitur per hoc verbum. Quod est concedendum. Verbum ergo est semper et ubicumque nota eius, quod dicitur de altero, et hoc per se vel
 10 cum adiuncto.

Ad hoc quod dicit consequenter, quod 'currit' est verbum quia significat nunc esse, quaeritur utrum verbum, cum significat tempus, significet tempus aut determinate aut confuse. Verbi gratia si dicam 'homo currit', res significata per hanc enuntiationem ponitur esse in praesenti.
 15 Utrum illud praesens sit determinatum aut confusum? Si confusum, tunc haec possit esse vera 'homo currit', quamvis non verificetur pro aliquo instanti sicut si dicam 'homo est species'. Haec enim potest esse vera, quamvis nullus homo sit species, et similiter si dicam 'pascha est pulchrum tempus', haec potest esse vera, quamvis non sit pascha quod est.
 20 Patet illud esse falsum. Non consignificat praesens confuse, igitur determinate, aut ergo determinate pro tempore prolationis verbi, aut indifferenter pro illo et pro illo. Verbi gratia si dicam 'homo currit', iste terminus 'homo' potest verificare locutionem pro Sorte, si Sortes currit, et pro Platone, si Plato currat, et sic pro infinitis potest verificare
 25 locutionem. Si igitur verbum praesentis temporis significet tempus suae prolationis solum, non ergo tenetur pro toto tempore suae prolationis. Est ergo sensus 'homo currit' id est cursus conveniens homini in tempore prolationis huius verbi 'currit'. Sed illud apparet esse falsum, quia multae sunt orationes, quae conceduntur esse verae de praesenti, et tamen impos-
 30 sibile est, quod sint verae pro tempore prolationis verbi, sicut verbi gratia 'ego non loquor, ego taceo', istae enim impossibile est quod sint

1-2 habet: habetur. 6 est *supplevi*. 6 igitur animal: genus ad aliquod.
 11 currit: contra. 16 aliquo: alio. 21-22: indifferenter: indifferente.
 24 Platone: Plato. 29 conceduntur: committuntur.
 30 sint: sit.

- verae pro praesenti prolationis suorum verborum. Verbum ergo non significat praesens determinate suae prolationis. Si dicatur, quod propter hoc consignificet praesens determinate, quia potest reddere eam propositionem veram pro omni eo, quod potest esse praesens vel potuit, tunc haec esset
- 5 vera 'Antichristus est' in praesenti, quia aliquod praesens erit pro quo poterit verificari ista. Si propter hoc dicatur quod non significat praesens communiter sed discrete (et hoc videtur per hoc quod dicit in littera, quod consignificat nunc esse, nunc autem est indivisibile in tempore), tantum valet ergo 'Sortes currit' quantum 'Sortes currit nunc', et 'Sortes currit nunc' tantum valet quantum 'in hoc indivisibili tempore ad
- 10 quod fit imitatio[†]. Sit ergo id indivisibile 'a', tantum valet ergo 'Sortes currit' quantum 'currit in a'. Cum igitur 'a' significet nunc discrete, numquam significabit aliud praesens nisi aequivoce, sicut verbi gratia hoc nomen 'Sortes' cum discrete significet Sortem, impossibile est,
- 15 quod significet alium nisi aequivoce. Ex hoc sequitur, quod contingit contradicere, quia cum <dicatur> 'Sortes currit', tantum valet quantum 'Sortes currit in a'. Sed si dicatur 'Sortes non currit', etiam in negatione consignificatur tempus discrete prolationis verbi. Cum igitur non sit idem nunc discrete prolationis affirmativae et prolationis negativae, non valet
- 20 bit ista tantum 'Sortes non currit' quantum ista 'Sortes <non> currit in a', nisi 'a' sumatur aequivoce; et si hoc, non erit contradictio 'Sortes currit' et 'Sortes non currit', quia ad hoc quod sit contradictio, oportet quod affirmatio et negatio contradicant sibi ratione eiusdem partis. Cum igitur non contradicant ratione eiusdem, non erit contradictio.
- 25 Ad hoc est dicendum, quod diversificatur consignificatio temporis secundum diversitatem extremitatum compositionis //88rb [†]verbi et compositio enim tenetur secundum exigentiam compositionis,[†] et tempus secundum exigentiam compositionis, sicut ostenditur alibi. Et propter hoc cum dico 'homo est animal', aliter consignificat praesens hoc verbum 'est', et cum
- 30 dico 'homo est albus'; et propter hoc haec potest esse vera 'homo de necessitate est animal' et haec non 'homo de necessitate est', et hoc propter naturam compositionis substantialium, quae diminuit rationem praesen-

3 eam propositionem: *lectiones incertae*. 4 esset: esse. 9 valet: ut. 11 imitatio: an innutatio *scribendum*? 11 sit: sic. 13 aliud: illud. 14 cum: currit. 16 dicitur *supplevi*. 17 etiam: tamen. 18 consignificatur: consignificaret. 18 post sit: idem nunc discrete prolationis verbi, cum igitur non sit *delevi*. 20 non *supplevi*. 21 sumatur: suam. 31 post non: est *expunxit*.

tis, <consignificat enim> praesens simpliciter, quod est actu, unde si determinatur ad hoc, quod teneatur pro eo, quod potest esse, deminuitur ratio praesentis. Et illud patet manifeste in hac 'pascha est pulchrum tempus'; et propter hoc contingit, ut non contradicunt 'pascha est pulchrum tempus'. 'non est nunc pascha pulchrum tempus', sicut non contradicunt istae 'homo est species' et 'non est aliquis homo species' impediende fallacia figurae dictionis. Sed si dicam 'homo est albus', hoc praedicatum 'albus est' deminuit rationem praesentis, quia consignificat tale, quod natum <est> esse hic et nunc, et propter hoc non confunditur hoc praesens consignificatum per verbum. Et propter hoc sequitur 'Sortes est albus, ergo Sortes est nunc albus'. Et ex hoc sequitur, quod Sortes est. Quomodo ergo contradicunt sibi 'Sortes est albus' 'Sortes non est albus', cum non fiunt ratione eiusdem temporis? Dico quod verba proprie consignificant praesens communiter et non discrete. Et est idem iudicium de communitate temporis verbi et de communitate cuiuslibet termini communis, qua communitate termini communis aliquando tenetur pro una communium proprietatum ut 'homo est species', aliquando pro appellatis, et cum pro appellatis non reddit substantiam veram pro quocumque, sed pro eo solum pro quo redditur locutio vera. Unde si dicam 'homo currit', terminus ille scilicet 'homo' communiter tenetur, et illud commune secundum se potest salvari in uno, et propter hoc potest reddere locutionem veram pro uno solo, ut si Sortes currit; unde cum accipitur contradictoria haec 'non homo currit', negatio removet praedicatum a communitate subiecti secundum quod est commune, et in ratione cuiuslibet appellati aliquid dicimus de communitate consignificationis temporis huius verbi 'currit'. Cum enim communitas temporis non potest verificare locutionem nisi pro praesenti, quod nunc est, <et verbum> de necessitate pro illo, cum tunc autem advenit negatio, negat communitatem praesentis secundum quod est commune, necesse [quod] est ergo, quod neget <pro> praesenti pro quo verificabitur affirmativa.

1 consignificat enim *supplevi*. 2 determinatur: destruat. 2 deminuitur: deminuantur. 6 aliquis: animal. 9 est *supplevi*.
 10 consignificatum: consignificativum. 11 nunc: non. 12 cum: et.

16-17 proprietatum: propter auditum. 17 appellatis (1): pplltis (?).
 18 substantiam: substantiae. 18 sed: scilicet. 19 terminus: vel.
 26 verificare: versificare. 26-27 et verbum *supplevi*. 28 quod delevi.
 29 pro *supplevi*. 29 affirmativa: affirmari vel affirmare.

Sic patet quomodo potest esse contradictio: † Et cum verbum praesens significet nunc esse communiter et si 'non nunc esse', contradictio.† Sed videtur incidere maior dubitatio, quomodo negatio potest negare tempus, cum sit modus intelligendi. Non enim componuntur modi intelligendi sicut
 5 verbi gratia 'omnis homo est animal', quamvis 'homo' et 'animal' sit numerus singularis, non componitur numerus huius nominis 'animal' per verbum cum supposito. Unde non licet inferre 'homo est animal', ergo homo est singularis numerus; et quod non componitur, non dividitur per negationem, ergo eodem modo negatio non respicit [negationem] consignificationem tempo-
 10 ris verbi, sicut nec numerum nec personam <nec> aliquod accidens eius. Ad quod dicendum quod duplex est consignificatio: Una quae est modus intelligendi solum, et haec non dividitur per negationem sicut non componitur; alia quae est modus et res sicut consignificatio temporis, sicut enim affirmat anima 'cursum esse', cum dico 'Sortes currit', sic affirmat prae-
 15 sens esse; et sic cum affirmetur tempus esse verbi, sicut affirmatur actus; sicut <ergo> negatio respiciet verbum, sic respiciet actum.

Ad hoc autem quod dicit *verbum est semper nota eorum, quae de altero dicuntur, ut eorum quae dicuntur de subiecto vel sunt in subiecto* dubitabit aliquis, quia <quidam sic> exponunt: Illud *nota eorum quae dicuntur*
 20 *de subiecto* exponunt pro accidentibus communibus, et illud *eorum, quae sunt in subiecto* exponunt pro accidentibus propriis, sicut dictum est superius in expositione litterae, et quod illud sit bene dictum videtur, quia quodlibet eius est nota quod significat, sed verbum significat //88va accidens, ergo accidentis verbum erit nota solum. Sed non est nisi dupliciter
 25 accidens scilicet accidens, quod dicitur de subiecto solum et non est in, et accidens quod est in solo subiecto et non dicitur de; ergo bene illud de accidentibus. Sed id videtur esse falsum, quia cum hoc verbum 'est' significet substantiam uniuscuiusque cum quo adiungitur, ut cum dico 'homo est animal', hoc significat esse et substantiam animalis, non ergo
 30 quodlibet verbum significat accidens.

4 non enim: verbo. 4 componuntur: componantur. 4 intelligendi: intelligendum. 6 nominis: non. 7 licet: videtur. 8 dividitur: dicitur. 9 negationem *delevi*. 9 consignificationem: consignificat. 10 nec *supplevi*. 11 dicendum: dici. 12 dividitur: dicitur. 12 negationem: negatione. 13 modus: modum. 15 verbi: verbum. 16 ergo *supplevi*. 19 quia: qui. 19 quidam sic *supplevi*. 19 exponunt: exponit. 20 pro: per. 22 quia: quod.

Item videtur esse falsum, <quia> quaedam sunt verba vocativa, quae non significant accidens sicut 'nominor' et 'vocator'. Propter hoc dicimus, quod cum dicitur *eorum, quae de subiecto*, illud denotat habitudinem substantialium sicut habitudinem definitionis et definientium quaeque sunt
 5 de subiecto subiectorum; et per hoc quod dicit *eorum, quae sunt in subiecto*, notatur habitudo accidentalium praedicatorum, quae non sunt de subiecto subiectorum, sed sunt in subiectis ipsis tamquam in subiectis, sicut definitur esse in subiecto in principio Praedicamentorum.¹⁾ Et cum plures
 10 modi non sint praedicandi nisi substantialium vel accidentalium, propter hoc notat hic Aristoteles, quod verba sunt notae omnium modorum praedicandi, et illud maxime fit per illud verbum quod significat primum actum rei scilicet per hoc verbum 'est'. Primus enim actus rei est existentia et quia
 15 existentia rei est causa omnium eorum quae sunt de substantia rei, vel eorum quae sunt in substantia rei, propter hoc verbum designans actum illum dicitur esse nota omnis modi praedicandi. Medium enim et causa idem, cum enim generale medium omnium, quae dicuntur de et in, debet esse nota generalis, id est omnis esse modi praedicandi; et <de> hoc intendimus hic; de verbo in futuro praeservandum est ad principium secundi.

De hoc quod dicit 'curret' vel 'currebat' non sunt verba sed casus,
 20 quaereret aliquis, quare non sunt verba, cum definitio verbi conveniat eis. Consignificant enim tempus etc., et attingunt ultimo complemento verborum, [et] quia <coniuncta cum> nomine constituunt verum vel falsum. Et dicimus, quod non attingunt virtuti ex toto, quia virtus est ultimum de potentia in re; verba autem ista non sunt in ultimo complemento verbi, quia
 25 verbum debet esse positum determinate et fixe, cum alio tamen, sicut dicitur consequenter, quia debet esse signum esse rei vel non esse rei coniunctum cum nomine, cum verbum praeteritum vel futurum coniunctum cum nomine non sit signum fixe <esse> vel non esse. Non <enim> dividit simpli-

1 quia *supplevi*. 2 accidens: aut. 5 per: propter. 5-6 subiecto: subiectorum.
 9 praedicandi: praedicanti. 11-12 rei ... rei: vere... vere. 15 dicitur vel debet. 17 de *supplevi*. 18 est: ut.
 19 curret: curreret. 21 consignificant: significat. 21 attingunt: attingit.
 22 et *delevi*. 22 coniuncta cum *supplevi*.
 23 attingunt: attingit. 27 nomine: nunc. 28 esse *supplevi*.
 28 enim *supplevi*. 28 dividit vel definit: differt.

1) Arist. Cat. 1a24-25.

citer verum vel falsum. Quod patet, ut si dicam 'Sortes curret': non enim definit aliquem certum gradum temporis qui sic dicit, et eius definitio non est nisi per praesens, <secundum quod> magis distat a praesenti vel secundum quod minus; et idem est dicendum de verbo praeteriti temporis; unde numquam
 5 illa de futuro est vera, nisi quia illud futurum aliquando erit praesens, et nec illa de praeterito potest esse vera, nisi quia illud de praeterito aliquando fuit praesens. Ergo nulla de praeterito vel futuro est vera nisi propter praesens, et unumquodque propter quod et illud magis. Et igitur cum enuntiatio de praesenti non dependet ex praeterito vel futuro, patet,
 10 quod verbum praesens simpliciter debet dici verbum, cum sit simpliciter perfectissimum, nec aliud nisi ipsum.

Dubitatur adhuc quod dicit quod *ipsa verba secundum se dicta nomina sunt*, quia quidam sic exponunt: "Verba secundum se dicta, id est per se posita sine aliis partibus orationis nomina sunt, id est similia sunt no-
 15 minibus, quia sicut nomina per se sumpta non significant verum neque falsum, sic nec verba per se sumpta." Sed illud minus est quam nihil, quia dixit quod 'currit' cum significat nunc esse, verbum est, 'cursus' vero nomen. Ergo //88vb per se dicta non <sunt> similia, immo dissimilia. Et iterum causa nulla esset, quare verba dicerentur nomina propter hoc quod
 20 sunt similia in hoc quod per se sumpta non constituunt verum vel falsum. Propter hoc dicimus, sicut dictum est superius,¹⁾ quod verba secundum se dicta sunt nomina non considerata ipsa sub consignificationibus suis sub quibus sunt in ratione verbi, sicut expositum est prius in definitione verbi. Si enim consideretur 'currit' secundum quod est interpretatio solum
 25 et <non> secundum quod est consignificatio eiusdem rei factivum est signum cuius rei factivum est haec vox 'cursus' non habito respectu ad suas consignificationes. Sic enim qui dicit 'currit', constituit intellectum de eadem re de qua haec vox 'cursus'; et *qui audit quiescit etc.*, id est sic per se dictum *quiescit*, id est non differt intellectus ad aliquod nec re-
 30 manet in suspenso sicut non remanet in suspenso, cum auditur haec vox

1 curret: curreret. 2 qui sic: quia sicut. 3 secundum quod *supplevi*.
 5 illa *bis*. 9 non: nunc. 11 nec: non. 12 adhuc: ad hoc.
 18 sunt *supplevi*. 25 non *supplevi*. 25, 26 & 43.1 factivum: factuū.
 26 habito: omnino. 26/27 consignificationes: significationes.

1) p. 33.

'currit'. Sed si consideretur haec vox 'currit' non in quantum est factivum signum solum, sed si consideretur in suis accidentibus secundum compositionem quam importat, non finitur actio intelligendi super ipsum, sed erit intellectus ad apprehendendum id per quod nata est compositio fieri; unde
 5 cum non inveniatur per quod finiatur, remanet in suspensio et non quiescit. Et ex hoc patet, quomodo subtiliter ponit Aristoteles illud scilicet quod *verba secundum se dicta nomina sunt*, quia significant aliquid verba secundum se dicta, sed verba simpliciter non significant aliquid sed potius ad aliquid. Igitur per secundam significationem verba secundum se dicta non
 10 tantum verba sed nomina sunt, et quod verba secundum se dicta significant aliquid non ad aliquid probat sic: Quaecumque voces constituunt intellectum, ita quod qui audit quiescit, significant aliquid. Verba secundum se dicta sunt talia. Ergo significant aliquid, ergo non ad aliquid, sed verbum in eo quod verbum, quod sic definitur: *Verbum est quod consignificat*
 15 *tempus et est semper nota eius, quod dicitur de altero*, omne in quantum semper est nota eius, quod dicitur de altero, significat magis ad aliquid. Et quod verbum secundum se dictum non sit verbum, non consideratum in consignificatione temporali et non in quantum est nota eius, quod dicitur de altero, nec sub ratione qua est nota eius, quod dicitur de altero, illud
 20 demonstrat Philosophus subtiliter ibi *sed si est vel non est nondum significat*, quia omne praesens tempus significans verbum est signum esse rei vel non esse, et ita significat, si est res vel non est. Sed hoc verbum 'currit' per se dictum non est signum esse cursus vel non esse nec significat si est vel non est. Ergo 'currit' <secundum se> dictum non simpliciter consignificat tempus, ergo per se dictum non est verbum. [secundum se]

Adhuc est dubitatio de eo quod dicit, quod ipsum verbum per se dictum non consignificat si est vel non est, quia si dico 'lego', affirmo legere in me esse. Sed solvitur inferius ibi *nomen ergo et verbum dictio sit sola*.
 30

1 sed: scilicet. 2 signum: signi. 3 finitur: figitur. 3 post
 sed lacuna fere IV litt. 5 finiatur: finitur. 7 nomina: nomini.
 7 aliquid: ad. 17 post quod: cuius expunxit. 18 est: et.
 19 nota: nata. 20 subtiliter: sub taliter. 21 significans: simpli-
 citer existens. 24 secundum se supplevi. 25-26 secundum se delevi.
 27 adhuc: huc. 29 dictio: dico.

Dubitatur de hoc quod dicit, quod si hoc ipsum 'est' purum dixeris, ipsum quidem nihil est, quia <videtur> illud esse falsum, cum sit verbum substantivum, et verbum substantivum significet substantiam uniuscuiusque. Et quod significet substantiam patet per Priscianum,¹⁾ qui dicit quod cum
 5 dico 'sum ego', quia habetur demonstratio duplicata substantiae, propter hoc nihil perfectum significat. Et iterum quia 'est' et 'ens' significant idem quamvis alio modo; ens autem est primum imaginabile, quare si 'ens' est primum imaginabile, cum significat idem quod 'est', non prohibebit diversus modus significandi, quin aliquid significet et 'est' purum; et quia
 10 ista materia magis pertinet ad metaphysicam, propter hoc de illa transeamus et dicimus, quod 'est' purum nihil est nec aliquid significat, quia sicut habetur in IV Metaphysicae,²⁾ non unum significare nihil est significare, quia ergo 'est' non unum significat, quia potest significare quamcumque essentiam natam praedicari; unde cum dico 'homo est animal', 'animal' hic significat essentiam universalem et tamen cum dico 'est albus', hic significat ac- //89ra -cidentalem praedicabilem. Istis autem essentiis impossibile est aliquid esse commune et univocum, ergo impossibile est hoc verbum 'est', si dicitur purum, significare aliquid, cum impossibile est ipsum purum aliquid unum significare, et non unum significare nihil est significare.
 20

Et quod obicitur cum dicitur 'sum ego', ibi est duplicata demonstratio substantiae, ergo ibi significat substantiam, dicendum quod verum est, si non est purum, quia significat idem quod 'ens'; <sed> dicendum quod non est verum simpliciter, quia 'ens' per se et primo significat id, quod est
 25 vera substantia, scilicet quae est nata substantia subici, et per posterius alia; sed hoc verbum 'est' significat substantiam generalem, non quae nata sit subici, sed quae est substantia in ordinatione infiniti. Propter hoc si aliquid significet, necesse est quod per adiunctum, quia sicut dictum est "non unum significare nihil est significare".

2 quidem: quod. 2 videtur *supplevi*. 4 quod significet: consignificat. 5 quia: quod. 5 habetur: habet. 6 perfectum: perfectu.
 6 significant: Significationis. 7 quare: quaeritur. 7 ens: est.
 9 aliquid: ad. 15 hic: hoc. 23 sed *supplevi*. 25 post substantia (1): substantia *add. ms., sed deleuit, ut videtur*. 27 dictum: dict.

1) Prisciani Inst. Gramm, ed. Keil. GL III, p. 118.

2) Arist. Metaphys. 1006b7